МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Шоатта 7 НОЯБРЬ 1959 шу № 90 (2402) Мах 20 кап.

ОКТЯБРО ДЕННА ИРАЗ

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци хинна тахан 42 шу доал. Дуне тІа хІанзалца цул боккхагІа лоархІам болаш хІама хиннадац — керда зама йоалаенна ди да из.

Ленина а цо вІашагІъеллача Советски Союза Коммунистически парте а хьалхленца 1917-ча шера 7-ча ноябре вай мехкарча болхлой классо шийна тІехьа беррига къахьегамхой а болаш йолаяьча Октябрьски революце капиталистийн помещикийн Іаьдал доха а даь Советски Іаьдал оттадаьд.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце ерригa а фабрикаш, заводаш, кхыйола предприятеш, лаьтта, рузкъа капиталисташкареи помещикашкареи хьа а даьха, болхлошка, къахьегача ахархошка дІадаларца эксплуататорий Іаьдал доха а даь къахьегамхой Іаьдал оттадарца дІадаьлар болхлошка деннеи бийсаннеи 12—14 сахьата болх байташ, баьча балхах доагІар ах мара дІа ца луш, ца доагІа гІодаш детташ, берригача къахьегамхой унахцІено лора ца еш, цар берашка ца дешийташ, къахьегамхой бокъонаш йоаеш берригача къахьегамхошта паччахьа Іаьдало тІалоаттадаь низаш.

Дунен тІа мел долча капиталистически мехкашкарча болхлошта а къахьегамхошта а шоашта тІера эксплуататорски дукъ дІа мишта даккха деза хьокхам белар Октябрьски революце. Цу хьокхамах пайда а ийца шоашта тІера капитализма Іазап дІа а даьккха хІанз социализм оттаеш боахк Китайски, Польски, Болгарски, Венгерски, Чехословацки, Румынски, Албански, иштта кхыча мехкашкара къахьегамхойи.

Октябрьски революци хиларца, социализман лагер дикка шеръяларца чІоаггІа мелделар дунен империалистий низаш. Цо торо елар дукккхача тІехьадисача къамашта а колониальни мехкашта а шоашта тІера империализман дукъ дІа а кхесса, шоашта мукъале яккха а шоай мехкашка шоашта деза Іаьдалаш оттаде а.

Октябрьски революци а хинна мехка доал шоашка кхаьчача вай Советски Союзерча къахьегамхоша гойтар, Коммунистически парте хьалхленца, цхьанна капиталистий мехка ца хиннача тайпара сиха а дика а мехка боахам тоабеи культура лакхъеи йиш хилари социалистически строй капиталистическичул толашагІа йолгеи.

ХІанз вай мехкарча промышленносто шера хьадеш дола хІама 1913-ча шера даьчул 36-зза дукхагІа да. ХІаьта вай доккхийча толамашца кхоачашъе йолаяь ворхІ шерара план йисте яьккхача, промышленносто хьадеш дола хІама, 1958-ча шера даьчул шоззза дукхагІа хургда. Ялат паччахьа хана шера 4 миллиарди 380 миллиони пунт чуденача 1958 шера 8 миллиарди 508 миллиони пунт чуденад, 1965-ча шера 10—11 миллиард пунт чуда лаьрхІа да.

Паччахьа хана, хьалха латтача капиталистически мехкел боахама 50—100 шу тІехьабиса хинна вай мохк, хІанз массанел а хьалха баьннаб цхьан США-ра дІайиккхача, цхьадолча гІулакхашта США-ла а хьалха баьннаб. КІа—шоззa, шекара свекла—кхозза, тха шоззa ахазза, дукхагІа доаккх Советски Союзе США-чул. ХІаьта дешара, Іалманна, техниканна, специалисташ кийчбара, культура США-ла дуккха а хьалхабаьннаб. Из гойт вай мехко хьа а яь урагІа яхийтача кхаь лаьттан спутникои кхаь космически ракетои. США Іилмахоша, шоаш яхачох, уж тайпа спутникаши, ракеташи хьалъецарна 3—4 шу кхы а эш.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце даьча сий долча, доккхача дикача гІулакхех цаІ да тІехьадиса зІамига къамаш мукъадахари, доккхачарна ниисса зІамигачарна а луш, масса а долча къама цхьатарра бокъонаш ялари. Октябра еннача цу сий долча бокъонаша масса а долча къамага йиш хилийтар шийн паччахьалкхе йилла а шийн боахам тоабеи культура лакхъеи а.

Вай Нохч-ГІалгІай къам а доал шийн республика боахам тоабеш а культура лакхъеш а. Революци хилалехьа шера арахецаш хинначул 28-зза дукхагІа промышленни продукци арахийцай вай республике 1958-ча шера. ХІаьта кхы дІахо а дукха керда заводаши фабрикаши хьалъеш, ярашта механизации автоматизации еш тоаеш, къахьегама овсарле лакхъеш, хьаю продукци дика хьа еш, цунга дІабода мах чухнахьа боахаш Іалальмате сиха дегІайоагІаш латт республика промышленность.

Паччахьа хана ерригача нохчийн гІалгІайн юрташка 3 мара школа яцар. Йоккхача юрта наггахьа мара дешеи яздеи ховш саг вацар. Нохчийн гІалгІайн шоай меттел дешар а йоазув а дацар. Дийша баьнна нах берригача мехка геттара кІезига бар, уж а кулакийн, базархойн, кхыча хьалдолча наьхеи кьонгаш бар, хІана аьлча дешарах дуккха мах бала безар. Къе, меца, баьде дар нохчийн гІалгІайн къамаш.

ХІанз Нохч-ГІалгІай республике 465 дешара школа, 11 юкъера а лакхера а специалисташ кийчбу школа я. Даар, дувхар, дешар, долла хІама, Іаьдала чотах долаш интернатни школаш я, царех шиъ духхьала кхалберашта а йолаш. Деша массане а йиш йолаш а дезаш а да. Эзараш ба нохчаштеи гІалгІаштеи юкъе дийша баьнна инженераш, лораш, агрономаш, учителаш, юристаш бола нах, эзараш лакхерча школашка деша а багІа. Нохчийн гІалгІайн истори, мотт, литература Іомаеш, тохкаш институт я. Нохчийн гІалгІайн меттала болх беш театр, арадувлаш республикански а районий а газеташ, тайп - тайпара книжкаш, уж яздеш поэташ, писателаш ба. Масса а оагІорахьа шоай боахам тоабара, культура лакхъяра мел эшар долаш ба хІанз нохчийн гІалгІайн.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце шоашта еннача бокъонехи торонехи пайда а эцаш дика дешаш а овсарле лакха йолаш, хььнал къахьегаш а шоай мехка боахам тоа а беш, культура лакх а еш, берригача мехкаца цхьана ворхІ шерарча плана декхараш толамца кхоачаш а деш, шерра коммунизме бодача новкъа болх нохчийн гІалгІайн а.

Нохчаштеи гІалгІаштеи дика ха деза сий долча Ленина хьехамца Коммунистически парте программаца Октябрьски революци енна бокъонаш мара шоай хьашташ лораде дунен тІа кхы низ боацилга.

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА СИЙЛАХЬ - ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 42 ШУ ДУЗА ДИ!

ДАЬКЪАЛА ХИЙЛА МАРКСИЗМ — ЛЕНИНИЗМ — СИЙЛАХЬ - ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ КОТАЛОНИЙ БАЙРАКХ, ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРЧА КЪАХЬЕГАМХОЙ НИЗ БОЛА ИДЕЙНИ ГЕРЗ!

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА
ПРИКАЗ

1959 шера 7 ноябре № 314 г. Москва

Новкъостий салтийи матросаши, сержанташи старшинаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Тахан советски халкъои цун майрача ТІема Низашеи ЦІей даь дезду Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе шиъ шу дизар.

Советски Союза къахьегамхоша белгалдоаккх из ЦІей вай мехка шерра коммунизм хьалъе йолаеннача, дунен социалистически система кхы дукхагІа чІоагІлуш латтача хана.

СОКП XXI-гІча съезда исторически решенеша хьинар совдаьккха долча советски халкъо денал долаш къовсам лоаттабу ворхІ шера плана тІа оттадаь сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдар духьа. Сиха дегІаух вай социалистически промышленность. Даим лакхлуш хьабоагІа юрта боахам. Денгара ди массаза доала тоалуш латт къахьегамхой материальнии культурнии вахар. Вай халкъ кІоарга хьькъал долаш, даьхен экономика, Іилма, культура доккхий хІамаш карагІдаьнна хилар къьгга хьахьокх Сигален къайленаш йовзара адамашта йоккхий торонаш гучайоахаш Советски Союза сигала яхийтача кхаь космически ракето.

Семилетка хьалхарча шерара халкъа боахама декхараш толаме кхоачащдаро чІоагІа тешам лу хьькъалерча Ленински парте хьалхлелаеш болча советски наха ворхІ шера план хачал хьалха кхоачашъергхиларах.

Коммунистически партеи Советски правительствои, шоай халкъа дагалаттар кхоачаш а деш, тІагІерттаи йоаггІача тайпареи чакхйоах машар безаш йола арахьара политика. Н. С. Хрущева Америка ВІашагІкхийттача Штаташка бихьача исторически наькъа нийса мах бу дунен общественносто, дунен халкъашта юкъера кхоххам мелбаларгахьа, «шийла тІом» дІабаккхаргахьа, массане а юкъара машар чІоагІбаргахьа боаккхаш бола бокк[illegible] гІа из хиларах тарра.

ХІаьта а хьисап динза даргдац дунен халкъашта юкъера гІулакхаш тоадалара духьала долаш, сихдаь хьадеш латта герз сацийта а СССР-ан вокх социалистически мехкаштеи духьала кийчбеш бола тІом бита а безам боацаш дола империалистически низаш дунен тІа хІанз а долаш хилара.

Цо декхарийла ду Советски ТІема Низаш дІахо йодача хана а чІоагІа фийле йолаш хилеи советски халкъа машарера беркате къахьегам а вай Даьхен паччахьалкхен хьашташ а лорадара массаза кийча хилеи.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе шиъ шу дизарца аз даькъала бувц салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш, эпсараш, инаралаш, адмиралаш, керда толамаш доахалда оаш тІемеи политическии кийчо еча, тІема говзал лакхъеча, дисциплина чІоагІъеча,эскарий тІема кийчо лакхъеча.

Дерригача халкъа ЦІей сийленца белгалдеш **аз приказ лу:**

Тахан, 7 ноябре, вай Даьхен столице — Москве, созюни республикай столицешка, турпалаш йолча городашка: Ленинграде, Сталинграде, Севастополе, Одессе — ткъоазза залпах йоккхий топаш тохарца салют дала.

Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизар!

Даькъала хилда коммунизм хьалъеш доалла сийлахь-доккха советски халкъ!

Даькъала хийла вай хьамсара Советски правительство!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте — коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсаме советски халкъо доахача дерригача толамашта цун дог урауттадеш а хьалхле лелаеш а болча сийлахь-йоккхача советски халкъа низа!

СССР Оборона Министр Советски Союза Маршал Р. МАЛИНОВСКИЙ

Октябра 42 шу дизарга

Дерригача советски халкъо санна, ворхІ шера план кхоачашъяра тІехьа къовсам латтача хана, цу къовсаме доккхий толамаш доахаш накъа йоагІа Нохч - ГІалгІай совнархоза чуйоагІача центрально-ремонтно-механически завода болхлойи, инженерно-технически болхлойи, гІулакхерабарийн коллектив Сийлахь-йоккхача Октябра 42 шу дизара.

Завода коллективо доккхий толамаш даьхар Октябрал хьалха яьржача социалистически яхье. Цу толамашa йиш хилийтар, шера йолча планал совгІа 550 эзар сома продукци арахеца ер шу долалуш коллективо тІайийца декхар 10 бетта тІехкхоачащде, планал совгІа 560 эзар сома продукци яла. Заводо кхоалагІа квартала план кхоачашъяьй 103 процент. Къьстта дика къахьийгар бригадир М. Н. Цимлянский волча аьшка-пхьарий бригадо. Цу бригадо хІара бетта йола план 250—300 процент кхоачашъю, болхлой-вежарий ТазуркаевгІар, Глухов, Дидимов, Шамсадова, иштта кхыбараша хІаране балха нормаш тІехкхоачашъю.

Нов. Цимлянскена «РСФСР тІехдика вола кузнец» яха звани еннай завода администраце, ахчанца совгІат а луш.

ВорхІ шера план хачал хьалха кхоачашъяра шоай бола низ тІабахийта къахьета лаьрхІа ба завода беррига къахьегамхой.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

Б. Антонова фотомонтаж. ТАСС фотохроника.

РАПОРТАШ ЛУ КОЛЛЕКТИВАША

ТІаийца декхараш кхоачашдара

Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара сийна тІаийца социалистически декхараш Гудермесски промысловикаша тІехдика кхоачашдаьд. БІаьш тоннаш мехкдаьтта даьккхад цар, хІаьта газ, — итт эзар кубометр лаьрхІача дукхагІа яьккхай.

Къахьегама овсарле 5 процент лакхъе лаьрхІача 8 процент лакхъяьй. Итт бетта даьккхача мехкдаьттага дІабода мах лохбарагІ 600 эзар сом кходаьд—лийрхІачул дуккха дукхагІа да из.

А. ОСЬКИН,
Гудермесски нефтепромыслови управлене парторганизаце секретарь.

Республикерча йоккхача совхозе

Октябра бетта юкъе дІадийна даьлар тха совхозе 7500 гектар гурахьа дув кІа. 5580 гектар зябь а аьхай.

ЦІей хьатІакхача кІира хьалхагІа хьажкІаш чуийца яьннай. Планах 4 эзар центнер мара ца йоагІача 17 эзар центнер ялат дІаденнад совхозо паччахьалкхенна. ХІара Іатта 16 тонн лаьрхІа силос лаьттагІа а еллай.

Дог гІоздоаккхаш да хьайбаш леладераша даьха толамаш а. ХІанзале а кхоачашъяьй паччахьалкхенна фуаш дІадалара план. Кхоачашъяра гарга я шера йола дулхеи шуреи планаш а. Толамашца кхоачашъяьй паччахьалкхенна овощаши, коартолаши, комсаши, сомаши дІадалара план.

ХІанз, Октябра хьалхарча деношка лаьца яхь кхоачашъеш ше даьха толамаш чІоагІ а деш, совхоза коллектив Советски Конституце денга семилетка хьалхарча шера декхараш а еррига юрта боахама продукташ паччахьалкхенна дІалулга а кхоачащде лаьрхІа я.

Д. ШАГО, Грознерча молочни совхоза директор; А. СЕЛИВАНОВ, партбюро секретарь.

БОККХА ТОЛАМ

Грозненски «Галантерейщик» яхача артела коллективо Октябра сийна шерра социалистически яхь а йоаржаяь доккхий декхараш тІайийцадар. Сийленца кхоачашдир цар шоай дош. 5-гІча ноябре 100,6 процент кхоачашйир артела коллективо шера йола план.

ЧІоагІа къахьегарца белгалбаьлар чемоданаш еча цеха мастер нов. Григоряни, кийнаш еча цеха мастер нов. Елизарови, кизгаш деча цеха мастер нов. Зайченкои, вязальни цеха мастераш Озиеви, Цицкиеви, пластикови цеха мастераш Ужаховаи, Гантемироваи.

А. АХИЛЬГОВ.

Керда скважинаш

Октябра 42 шу дизара сийленца накъа яхар духьа яхье яьннача «Октябрьнефта» скважинашта ремонташ еча цеха коллективо декхараш тІаийцадар планал совгІа шиъ скважинага болх болабайта, аьнна.

Сийленца кхоачашдаьд дош: планал совгІа болх болабайтараш щиъ а йоацаш, кхо скважина я. Октябра задани шозза кхоачашъяьй, цхьайтта бетта йола программа а чакхъяьккхай.

А. КРУМИН,
«Октябрьнефта» скважинашта капремонт еча цеха профсоюза месткома председатель.

Сийлахь-доккхача ЦІей сийна

Дог гІоздаьнна накъа баьхкаб Горагорски нефтяникаш дезача ЦІейна. Октябра хьалхарча яхье вай республике хьалхле лелаяьй тха коллективо. Ше тІаийца декхараш кхоачашдаьд цо.

Даьхенна планал совгІа эзараш тоннаш «Іаьржа дошув» деннад. Къахьегама овсарле 9,7 процент лакхъеннай, цхьан тоннага дІабода мах 6,5 процент лохбеннаб, балха юкъе 120 рационализаторски предложени йоалаярца 122 эзар сом кходаьд.

П. ЛИТВИНОВ, «Горскнефта» начальник; П. ИВАКИН, партбюро секретарь; М. ПОДПОРИН, промкома председатель; Н. ДЕНИСЕНКО, ВЛКСМ комитета секретарь.

МОСКВА. ЦІЕ МАЙДА. Н. Грановске сурт. ТАСС фотохроника.

ОКТЯБРА СИЙЛАХЬЧА БАЙРАКХАЦА—

Фрезеровщик Гичаев Султан

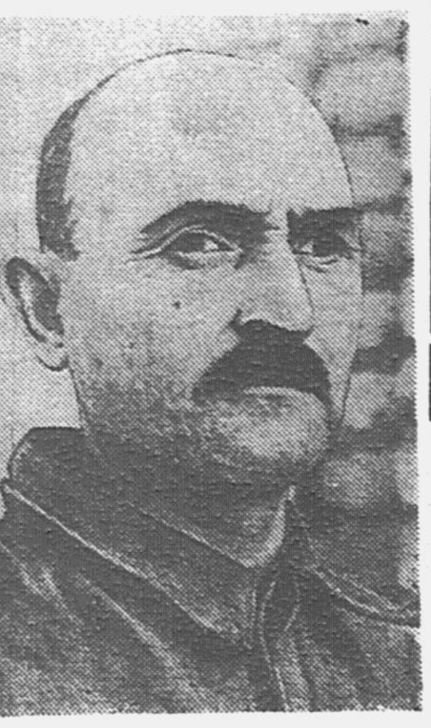
Дуккхача станокашта юкъе латт «Красный молот» завода механически цехе фрезерни станок. Цу станока тӀа болх беш ва 5-ча разряда фрезеровщик вола къона болхло Гичаев Султан. Ши шу гаргга ха я цо цига болх бу. Къона болхло из вале а шийна хьалхашка латта гӀулакх мел бехктокхаме да а ховш масса а йолча хана план тӀехкхоачашъеш ва из. Ший нормаш шозза а кхы совгӀа а кхоачашъю цо.

Фрезеровщикий цеха болхлошта юкъе дикагӀа вола болхло ва из. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийленца накъа венав къона болхло.

— ДӀахо йодача хана кхы а дикагӀа къахьегаргда аз,—йоах Султана.

Я. САДЫКОВ.

План 250 процентал совгӀа кхоачашъяьй

«Красный молот» завода йоккхача сталелитейщикий коллектива юкъе болх беш ва Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутат вола стерженщик нов. Темиркаев Мухатдин.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна ше тӀаийца декхараш 250 процентал совгӀа кхоачащдаьд говзача стерженщика.

ЧӀоагӀа дукха веза коллектива ший болх дукха а безаш беш вола нов. Темиркаев.

Харжархой хьашташ кхоачашдара чӀоагӀа йоакхо ю депутат волча нов. Темиркаева.

Сурта тӀа: Темиркаев Мухатдин.

С. ЯКОВЛЕВ.

Совхоза доккха новкъостал даьд

Наьсарен-Вокзале хьалъеш латтача швейни фабрике болхлой дӀаэц, аьнна хиннача хоамах боккха кхаа хилар Назрановски районе бахача наха. Къьстта дика хийтар мехкараашта. Лоаццача хана, шин-кхаь дийнахьа 150 заявлени хьаелар цар. Фабрика тоаь яллалца «Октябра 40 шу» яхача совхоза Наьсар-Кертерча отделене новкъостала хьажкӀаш хьаяха тӀахьийхар фабрика дирекце керда хьаийца болхлой. Мехкарий раьза болаш, хьажкӀаш хьаяха бахар. ТӀаьдача гӀадамаш тӀара хьажкӀаш хьаяха хала яр, хӀьта а дукхагӀа бараша балха нормаш тӀехкхоачашйора.

Ах бутт совгӀа ха я цар хьажкӀаш хьайоаха. Цу юкъах дика къахьийгача мехкараша 1800 центнер хьажкӀаши 260 центнер коартолаши хьаьхай. Уж машинашта тӀайоттар, Ӏойоассаяр, царна сортировка яр, деррига балхаш шоаш даьд цар. Цул совгӀа Хамхоева Хьавай звенос «Назрановски» яхача совхоза Аьлти-Юртарча отделене 80 центнер хьажкӀаш кхы а яьхай.

Звеньевая Таутиева Зовбан хьатаро бос а болаш, йиткъо, юккъерча дегӀара йоӀ я. Ханна зӀамагӀа яле а звеноцарча мехкараашта чӀоагӀа езаш, а лоархӀаш, а я из. Мехкараша хьаьха хьажкӀаш дӀаязъярал совгӀа цун кхув цара хьалтела хьажкӀех диза дола тускараш машина тӀа Ӏодоассаде. Таутиева Зовбан цхьаккха а говзал йолаш а яц. Фабрике швее болх Ӏомабе ученицал хьаийцай из. Цун звеноца ба къона мехкарий Местоева Розаи, Цунтольгова Асмаи. Шоаш балха хьабаьхкача хьалхарча дийнахьа денз балха норма 150 процент кхоачашъю цар. Мехкараша Сийлахь-боккхача Октябра сийна керда, доккхий декхараш тӀаийцадар. Цар шоаш денна дош кхоачащдаьд. Наьсар-Керте бахача дукхача кхалнаха йовз бригадир йола Дзейтова Раиса. Акушерка болх баьб цо. ЗӀамига йолча хана денз ше швее болх дукха безаш хиларах дувц цо. Ше балха йоллашехьа а Наьсарен-Вокзалерча культура ЦӀагӀа керда говзал Ӏомаеш ялх бетта дика кхеташ дийшад цо.

ХьажкӀаш чуийца яргья. Фабрика сийрдача цехашка боагӀаргба мехкарий. Укхаза царга хьежаш бос лелаш цӀена барзкъаш тега машинаш латтаргья. Тахан хьажкӀий кхашка санна къахьетама толамаш доахаргда цар кердача балха тӀа.

О. БУЗУРТАНОВ.

(тха соб. корр.).

Тха механизированни звено

Шалински района «Джалка» яхача совхоза цхьоалагӀча отделене полеводчески бригаде укх шера эггара хьалха вӀашагӀъеллай хьажкӀаш лелаю механизированни звено. Дукха ха я аз комбайнералла болх бу. Болх дика Ӏомабаьб аз. Цу бригаде болх бе волавелча сай сменщикалла хьаийцар аз отделене дикагӀа вола механизатор Новрзукаев Салауди. Тхоашка леладе аьнна хьаденна 150 гектар лаьтта дика кийчдир оаха, ханнахьа моттигерчеи минеральнии удобренешца хьаьн а даь.

ССКП XXI-ча съезда соцамаша дог гӀоздаьккха дерригача Советски къахьегамхоша санна керда декхараш тӀаийцар оаха, хӀара гектара тӀара 100 центнер хьажкӀий яккха.

Ший ханнахьа хьажкӀаш дӀае доладелар тхо. ДикагӀа дола фу а кийчдаь квадратно-гнездовой способах хьажкӀаш дӀайийр оаха. ХьажкӀаш хьатӀаяьнначул тӀехьагӀа е езача тайпара шозза культиваци яьй. Цу гӀулакхо хьажкӀашта доккха новкъостал дир. Дика гӀулакх а деш, хьалкхеяь хьажкӀаш чӀоагӀа хьийкъай.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дизара сийна хьажкӀаш чуэцача доккхий толамаш даьхад. Оаха участкера хьаьхьа хьажкӀаш дӀаккхухь хьатта тракторни тележкашца. ХӀара гектара тӀара 103 центнер хьажкӀаш йоах оаха. ХьажкӀаш механизированни способах лелаяр бахьан долаш 24.865 сом ахча кходаьд. Еррига агротехнически правилашца ший ханнахьа культиваци а еш хьалкхеяьча хьажкӀех доккхий толамаш даха йиш хилар тхога.

ДЖАМАЛАЕВ Тата, звеньевой.

Завод хьалъяра балхаш тоалуш латт

Наьсарен-Вокзалера электрифицированни инструменташ еш хургйола завод хьалъе йолаяьча хана дукха халонаш а новкъарлонаш нийслора болхлошта.

Уж халонаш нийслора квалифицированни болхлой бахача наха юкъе ца хиларах, гӀишлош хьалъяра эшаш йола механизмаш ца хиларах, цул совгӀа гаьна яр эшаш йола материалаш кхухьа складаш а. Теша хала дар селла дукха халонаш йоллаше а завод хьалъераша укх шера де деза балхаш сийленца чакхдоахаргда аьлча. ХӀанз дикка толамаш даьхад цар. Хьалъяьй 2,5 метр лакхеи 1,5 километр йӀаьхеи йола еттача кирпишка карт. Из хьалъеча хана дика къахьегарца белгалъяьлар нн. Юркевичи, Лолохоеви керте латта каменщикий бригада. Цхьаболча каменщикаша хӀара сменах 140 процентага кхоачайора балха норма. Сихха юлаш латт 4 километр дӀоахал дола водопровод а, хьалдаь даьннад шишша квартира йола нах чубаха 4 цӀа. Уж балхащ деш я № 3 йола строительно-монтажни управлени.

Завод хьалъеча дукха а моттигаш нийслу моттигера бедал Ӏалашъярца а, кхы тайп-тайпара рационализаторски предложенеш балха юкъе кхахьарца а паччахьалкхен рузкъа кходеш. Завод хьалъеча наькъаш дахкеи кхыйолча моттигашкеи эшаш бола жагӀа Грознера хьалкхахьа лаьрхӀабар. Боккхача пайданера предложени елар № 5 йолча строительно-монтажни управлене прораба нов. Пурчина: Экажкъонгий-Юрта юххе Шолжа берда йистте карьер хьаелла предложени елар цо. Лабораторни анализ яьчул тӀехьагӀа тудацаьлар цигара жагӀа Грознерчул вогӀа боацаш хилар, хӀьта завод хьалгъечара 6 километр мара гаьна а яц цига. Цу гулакхо торо хилийтар дукха а ахча кходе.

Наькъашта йилла еза асфальт кхахьа езар Грознера, хӀьта из кхахьа лаьрхӀар 25 километр мара гаьна йоацача Орджоникидзера. Цу гӀулакхо а торо хилийтар транспортах дӀадолаш дола дукха а рузкъа кходе.

Хий Ӏоухаргдола сангар проектах яккха езаш яр, бахача наьха бешамаши цӀеноши теда а тедаш. ХӀара цӀен духьала тӀаьш техка дезаш хулар сангарашта. Кхычахьа гӀолла сангар яккха лархӀарца торо хилар цига дӀадода рузкъа кходе. Бахача наха юкъерча кагирхошта тайптайпара профессеш Ӏомаелга мел боккха пайда болаш гӀулакх да дика кхетадир № 3 йолча строительно-монтажни управлене начальника нов. Измаилова. Кагийча нахаи мехкараштеи каменщикий специальность Ӏомаяра ахча а делар, шиъ говза инструктор а оттавир нов. Измаилова.

ТӀехь-тӀехьагӀа тоалуш латт электрифицированни инструменташ еш хургйола Назрановски завод хьалъеда.

Б. МЕСТОЕВ, завода воккхагӀа вола инженер-строитель.

Декхараш сийленца кхоачашдаьд

Дахача шера тха комсомольско-кагирхой звенос 20 гектар лаьттан тӀа хьажкӀаш кхейир. ХӀара гектара тӀара 124 центнер фуалъяьха хьажкӀаш яьлар тхона. Цхьабакъда, торонашка хьежача, уж кӀезига яр. ДӀа уйла а яь 1959. шера хӀара гектара тӀара 200 центнер томараш тӀехь хьажкӀаш яха декхар тӀаийцар оаха.

Гурахье дӀадоладелар тха кхашкара балхаш. ХӀьта бӀаьсти яьлча, агротехнико маяххара моттигереи минеральнии удобренеш ехкаш, 27-30 сантиметр кӀоарга лаьтта аьха кийч а даь квадратно-гнездовой хьисапе дӀайийр оаха хьажкӀаш. Цхьабакъда, цох кхоачам хинна сацанзар тхо. БӀарчча ахка дӀадихьар оаха дийнахь а бус а кхай тӀара хьа ца довлаш, даим балхаш деш. ХӀара гектара тӀара 200 совгӀа центнер томараш тӀехь хьажкӀаш чуийцар оаха.

Тахан вай берригача мехко Октябра 42 шу дизара ЦӀей дездеш, доаккхал а деш ала йиш йолаш я тха звено — ЦӀейна сийленца накъа даьхкад тхо, аьнна.

А. ЗАРМАЕВ, «Джалка» яхача совхоза 2-ча отделене звеньевой.

Машинист Боков Сулайма

Эггара хьалха машиниста помощникал болх бе волавелар Сулайма. Кердача коллектива юкъе болх бе атта дацар эггара хьалха дӀаволалуча хана, поездаш дӀа-юха кхувла езаш дола наькъаш а довзацар.

Дийнахь а бус а са ца лоӀаш къахьегар Бокова дукха а мухь тӀабола еза поездаш дӀа-юха кхувлаш а дӀахо йодача хана ший болх бе безача участкера наькъаш довзаш а.

Дика къахьегарца лоаццача хана дӀаовзийтар цо шеерригача депо коллектива.

— Депо дуккхача, говзача машинисташа чӀоагӀа новкъостал дора сона кердача моттиге беча балхаца хьаккашта вала,— йоах Бокова. — Уж ба воккхагӀа вола машинист Должанский, воккхагӀа вола механик З. Сальный, иштта кхыбараш.

Дукха ха яккханзар Сулайма машиниста помощникал болх беш: из вахийтар машинистал.

Эггара хьалха цо ше дӀайигга езаш хилар нормала 1960 тонн дукхагӀа мухь тӀабола еза поезд. Ханнахьа дӀакхоачайир цо из йига еззача.

Дукха ха ялалехьа воккхагӀа вола машинист вир цунах.

Ший болх дукха безарал совгӀа, тайп-тайпара рационализаторски предложенеш а тел Бокова. Дукха ха яр Ханкала яхача станце паровоз латта. Хайра пайда а ца луш, станце чура кагий балхаш а деш лелабеш хинна из паровоз шийта хьалугга дийхар Сулайма.

Массехк дийнахьа цунна эшаш йола ремонт а яь, ший бригада вӀашагӀа а теха цунца болх бе волавелар Боков. Духхьала шин рейсах планал совгӀа 2100 тонн дӀайихьар цо. Иштта болабелар хайра хӀама ца деш лаьтта паровоз боккха пайда тела.

Локомотивни депо коллектива лоаццача хана дӀавайзар Павлодаре волча хана гӀорваьнна хинна воккхагӀа вола машинист, зӀамига саг Боков Сулайма.

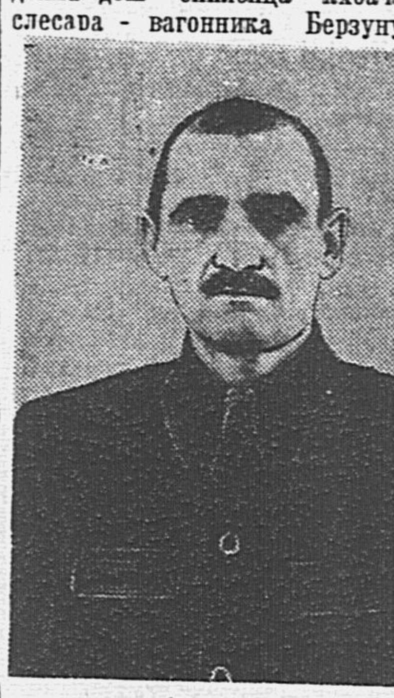
Сурта тӀа: ВоккхагӀа вола машинист С. Боков. С. ВОРОНИН.

Дика слесарь

Дикача производственни толамашца накъа венав Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 42 шу дизара Гудермес яхача станце технически хьажара пункта слесарь-вагонник вола Берзунукаев Зелим. Цига из болх беш вола ши шу гаргга ха я, цу хана массанена ше везийта а ший сий дайта а вӀаштӀехьа даьннад цун.

Из хьажа вагон еха е из бахьан долаш поезд саца цӀаккха а моттиг нийсъеннац.

Сийлахь-доккхача ЦӀей сийна тӀаийца декхараш кхоачащде ше денна дош сийленца кхоачащдаьд слесара - вагонника Берзунукаева.

Духхьал ше болх беш йолча моттигера 100 килограмм металлолом гулъяьй цо.

Сурта тӀа: слесарь-вагонник Берзунукаев Зелим.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

Шера план—ханал хьалха

Доккхий къахьегама толамаш а даьха, накъа баьхкаб Назранера школа-интернат хьалъеш боахкараш Сийлахь-боккхача Октябра. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь, шера йола план 1-ча ноябре, ханал ши бутт хьалха кхоачашъяьй болхлой коллективо. Январь бетта школа хьалъе йолаяьча хана специалисташ бацар цига. Цул совгӀа деррига балхаш кара дора, хӀана аьлча техника кӀезига яр. Подвальни помещени хьалъяьчул тӀехьагӀа еттача кирпишках пенаш хьалде дезар. Цу балха эша керттера болхлой — каменщикаш бацар. Специалисташ хила безам болча кагирхоша лоаццача хана каменщики керда говзал Ӏомайир. Кагирхошта юкъе къаьстта чехка караерзайир керда говзал Алиев Ӏийсас. Цунна чӀоагӀа новкъостал дир дуккха шерашка каменщикал болх баьча къаьнача, опытни специалиста Албогачиев ИсмаӀала. Керда говзал караерзаяьча кагирхоша дег тӀара баркал йоах шоай хьехархочунна. Беррига кагирхой кхо бутт балалехьа шоаш болх бе ховш хилар. Албогачиев ИсмаӀалий бригада коммунистически къахьегама бригада яха цӀи яккхара социалистически яхье яьлар. ХӀара бетта план тӀехкхоачашйора каменщикаша.

Кердача, тӀеххьарча техникаца хьалъеш латт школа. Подъемни кранаца ӀотӀаехк железобетонни панелаш. Подъемни крана тӀа болх беш ва Дидигов Руслан. Ший болх дика бовзаш, из безаш ше бахьан долаш болх юкъах ца буташ къахьег цо.

Растворомешалка тӀа болх беча Кодзоев Хьусена ший балха моттига леррттӀа йоакхо ю. Дезача ЦӀей сийна социалистически яхье а ваьнна октябрь бетта план 150 процент кхоачашъяьй цо.

Тайп-тайпара балхаш деча звенона кулгал деш я Майсигова Дебихан. Цун звено я гӀум ловсаш, машинаш тӀара кирпишкаш Ӏойоахаш, каменщикашта раствор дӀалуш, кирпишкаш каменщикашта хьатӀакхухьаш, кхыдола тайп-тайпара балхаш деш. Дикача балхаца белгалбаьннаб звеноцара мехкарий Арсельгова А., Мальсагова Мавлатхан, Оздоева Люба, Евлоева Райхьант, иштта кхыбараш.

М. Алиев, прораб.

ЦӀАККХА ВИЦЛУРГВОАЦА ТУРПАЛ

Вай мехка Советски Ӏаьдал доаккхаш шоай дегӀамаш ца кходеш моастагӀашта духьал лаьтта дукха турпалаш ба вайна бовзаш. Цар цӀераш исторена юкъе яхай, царех йоазонаш даьд писателаша. Цхьабакъда, революце доккха дакъа лаьца болча цхьаболча турпалех даь йоазонаш деце а уж наха шаьра бовзаш а биц ца луш а ба. Уж бах халкъа дегашка цар даь гӀулакхаш доккхий а диццала йиш йоацаш а хилар бахьан долаш уж наха багах бувцандаь. Царех цаӀ ва Гарданов Торкхо-Хьажа.

ГӀалгӀай мехка революце моастагӀашта духьал 1918-1920 шерашка лаьтта тӀом Торкхо-Хьажа ца хьоахавеш бувца йиш яц, иштта из тӀом ца хьоахабеш дувца йиш яц цу шерашкара Торкхо-Хьажий вахар а. ХӀана аьлча из деррига хӀана хинна дац аьнна тӀемаца дувзаденна хиннад.

Паччахьа Ӏаьдало тоӀабаь, дезал кхаббал ялат дӀаде лаьтта доацаш хало Ӏийшача гӀалгӀай халкъо чӀоагӀа гӀаддаха тӀаийцар Россе революци яларах бола кхаъ. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа Тирка тӀа гӀайттача контрреволюце бандаша гӀалгӀаштеи нохчаштеи кхерам тувсар. Контрреволюционераша тувла а баь шоашта тӀехьабаьха казакаш гӀалгӀашта чӀоагӀа кхераме а герз бе а делла царна духьал отта безаш а низ бар. ТӀема гӀулакхаш ца довзаш а, шоашта юкъе, наггахь, юрта цаӀ е шиъ веце, дийша нах боацача гӀалгӀашта моастагӀчунна духьал латтара шоашта юкъера хержа кулгалхой эшар. Уж кулгалхой бар юртарча наха сий деш бола, цӀаккха харцлувргбоаца, денал дола боккхий нах. Иштта вар ше вахача СоагӀапчеи, юххе ядача Инаркъеи, Долакъоаи меттел берригача гӀалгӀай мехка а сий деш вола Торкхо-Хьажа.

Контрреволюционни бандашта духьал тӀом лоаттабе юрташка вӀашагӀъехка гӀалгӀай цӀе отрядаш яр. АргӀа-тӀехьашкарча юрташка: СоагӀапчеи, Инаркъеи, Долакоаи, Къаскими цхьа отряд вӀашагӀъеллаяр. Цу отряда командир вар тӀема гӀулакхаш дика довзаш вола, революци ялалехьа империалистически тӀем тӀа дакъа лоацаш хинна Саутиев Элже Элберд. Цу отряда чуйоагӀаш хӀара юрта сотнеш яр. Инаркъерча сотне командираш бар Довтмурзиев Махьмада СаӀади Хамчиев Эдалбахьажий Умат-Гирии, СоагӀапчарча сотне командираш Цечоев Жончорий СаӀади Гатагажев Торкхой ГӀазмахьмеи бар, Долакоарча сотне командир вар Алероев Мусайи, Къаским цхьа сотня яр, командир Ахильгов Гинардакъа а волаш. Шоай кортамукъале, ираз дола вахар бахьан лира къовсам лоаттабара халкъа дегаш урауттадеш Торкхо-Хьажа а вар.

Сотнеш вӀашагӀъехка дукха ха ялалехьа Инаркъе Серго Орджоникидзе вера. Цо гулбир сотней командираш а, иштта юрташкарча наха сий деш бола боккхий нах а. Царна юкъе вар Торкхо-Хьажа а. Цигга тӀадиллар Сергос Торкхо-Хьажийна контрреволюцена духьал юрташкарча наха лоаттабеча берригача къовсама кулгалделга. Сергос шоай говраща, герзаща ерригa сотнеш хьагула а яь Терски областе латтача гӀулакхех а, шоай декхарех а тӀемахой дӀакхетабир. Берригача партизанаша дув биар советски Ӏаьдал бахьан шоай дегӀамаш ца кходе. Сотнешта шоаш лорае еза участкаш а дӀайийкъар цига. СоагӀапчарча наха делар Вознесенская (Махьмад-ХитӀа) улла дукъ а иштта Алхан-Чуртски дукъ а, Долакоарча наха хӀанзара МагӀалбик улла дукъ делар, хӀьта Инаркъереи Къаскимареи сотнеш Черсий доазон тӀа лела езаш а черсий партизански отрядашца хадданза бувзам лоаттабе безаш а яр. Черсий мехка, Тиркал дехьа, цу хана контрреволюционни бандаш яр. Черсий доазон тӀа гӀолла АргӀа-тӀехьашкарча юртех а латар кхерам бар уж. Цудухьа из доазув хадданза лораде дезар. ХӀьта Вознесенске цу хана боккха контрреволюционни казакий низ вӀашагӀкхийттабар. 1918 шера аьхкий, Грозне бӀаь дийнахьа лаьтта тӀом болалуча хана Моздокскии Сунженскии отделий казакашта юкъе бувзам ца хилийтар чӀоагӀа лоархӀаме дар. Цудухьа Вознесенске гӀолла Моздокера хьабоагӀа никъ чӀоагӀа лорабора СоагӀапчарча наха. Йоккха новкъарло яр СоагӀапче, кӀайча казакашта. Цудухьа касткаста довнаш дора казакаша гӀалгӀашта. Бус чухьилха МагӀалбика дукъ тӀа яда Тутай-наькъан отараш а йохаьяр кӀайча казакий бандаша, цул тӀехьагӀа Моздокера СоагӀапча хьалйоагӀача Цечоев СаӀада сотнена дов а даьдар цар. Иштта болабелар казакаштеи АргӀа-тӀехьашкарча нахаи юкъе хинна тӀом. Торкхо-Хьажа хьалха а волаш СоагӀапчарчеи, Инаркъерчеи, Долакоарчеи наха шин дийнахь майра тӀом бир кӀайча казакашта духьал. Ӏалаьмате чӀоагӀа денали къонахчали дӀахьекхар Торкхо-Хьажас цу тӀем тӀа. Шийна чов хинна йолашехь, наха декхар дича а юстар ца воалаш кхаь юртарча наха цу тӀем тӀа кертте лаьттар из. Майра латаш шоай дегӀамаш Ӏодехкар цу деношка дуккхача наха.

Йоккхий топаш а пулеметаш а йолаш хиннача шоайла дукхагӀа а болча моастагӀашца алхха топашца баьча цу тӀемаца шоай денали къонахчали дӀадовзийтар гӀалгӀаша. Грознерча пролетариато контрреволюце бандашта духьал бӀаь дийнахь баьча тӀем тӀа Моздокски отделера казакаш тӀа ца боахкийташ Торкхо-Хьажий отрядаша даьр чӀоагӀа лоархӀам болаш гӀулакх дар.

Терски область контрреволюционни бандаех ӀоцӀенъяь цхьа ши бутт баьлча Деникина эскар тӀадоладелар Къилбаседа Кавказа. Терски области боккха кхерам тӀаэттар. 1919 шера январь бутт чакхбоалаш Нальчик дӀа а лаьца гӀалгӀай мехка тӀагӀерта баьлар деникинцаш. Терски Халкъа Совето беррига къахьегамхой тӀахьийхар моастагӀчунна духьалъотта.

ЧӀоагӀа бирса а хала а ха яр АргӀа-тӀехьашкарча юрташта тӀаэттар. Черсийи Балкхаройи беррига мохк дӀа а лаьца гӀалгӀай доазон йисте гӀолла ядача черсий юрташка хьаэттар Деникина эскар. Цу халача хана даим наьха дегаш моастагӀчоа духьал къовсам лоаттабара урауттадеш, цаӀ дийна а волаш воай юрташ карайохийтаргъяц вай, яхаш нах тӀахьехаш вар Торкхо-Хьажа. Дийнахь а бус а маьждига минар тӀара Торкхо-Хьажий оаз хьахезача минот ялалехьа майдан тӀа хургволаш кийча вар шхийттара мел ваьннар. Бувшача хана коа юкъе нувра бохк мел а баь дӀатесса латташ говри, тӀера дӀадаханза барзкъаши, юхxе уллаш герзи хулар цу хана. Дийнахь а бус а доазув лорадеш посташка лелаш сотнеш а яр.

Январь бетта тӀеххьарча деношка АргӀа-тӀехьашкарча юрташка гӀолла чакхдовлийта, аьнна дийхадар Ахлой-Юрта лаьттача черкесий дивизе командира Султан-Гире. Юрташкарча боккхийча наха чакхбовлийтаргбац аьлар. Из дивизи дукъал тӀехьашка а яьнна Тирка йисте гӀолла Моздкегахьа дӀаяхар. Цхьабакъда, кхы боккхагӀа низ тӀабера гӀалгӀай доазонна. Ахлой-Юрта Кубански пластунски ши батальон хьаэттар. Уж кхаьча 2—3 ди даьннача гӀолла Инаркъерча наьха отарашка лаьттача посто цхьа черсе соцавир. Из киннавар Исламерча аьлашха вола Мирзоев Моаша. Посте хиннача сотне командира Хамчиев Умат-Гире отряда штабе вигар из. Штабе цу хана хиннача отряда командира Саутиев Элберда сенга вода, аьнна хьаттача, СоагӀапча, ноанахошка вода аьлар черсечо. Цхьабакъда, чухьежача Вознесенске йохьийташ пакет корайир. Цу тӀа йоахар наступлени дӀайолае еза ха 2 феврале Ӏуйранна 6 сахьат даьлча я. Шин оагӀорахьара лата лаьрхӀа хиннад моастагӀаша. Саутиева кхы ха ца йоаеш цу миноте Торкхо-Хьажийга хоам бир.

Шоаш пакета тӀа йийцача хана Черсий доазонгахьара йоккхий топаш хьачуйолайир моастагӀаша юрташта. Цул тӀехьагӀа хадданза етташ пулеметаш а йолаш шин аргӀа юкъ дӀалаьца тӀаболабелар. Шоай деррига денал ура а оттадаь духьалбаьлар царна Инаркъереи Долакоареи нах. Цхьабакъда цар низ тоъацар 2000 сагах латта, бокъонца тӀема кийчбаь бӀу юхатоха. МоастагӀа массехк километр лаьтта дӀа а лаьца чувоагӀаш латтар. Вознесенская йолча оагӀорахьа сатийна яр. Шоаш лаьцача черсечул совгӀа цига кхы саг вахийта ца хиларах ше тийшача СоагӀапча оарц даккха саг вахийтар Саутиева Эльберда.

— Оарц дала, кӀайбараш Инаркъе чукхача боахк! — яхаш цӀогӀа а детташ юрта юкъе гӀолла чакх а ваьнна Торкхо-Хьажий коа наӀарга вахар говра баьри.

Из кхоачаш юхаверзалехь Торкхо-Хьажий оаз хезар маьждига минар тӀара. Цу миноте герзаща кийчбенна говра баьреш гулбелар майдан тӀа.

— КӀантий, воай ноаноша вай данза даларе, фу хургдар? — аьнна, хьаьттар Торкхо-Хьажас гулбеннача нахага.

— Данза хургдар-кх, Воави, [1] — аьлар наха.

— ХӀьта таханарча дийнахь данза да шоана вай. Тахан веннар гӀоазот ва шогӀ. Топ кхийттар аллийталаш, тӀехьагӀа хьаэцаргва вай.

Цечоев Жончорий СаӀад керте а волаш цхьа отряд МагӀалбика дукъал тӀехьашка яхийтар Торкхо-Хьажас. Цу отряда тӀадиллар дукъа тӀехьашка гӀолла Ахлой-Юртагахьа дӀа а яха моастагӀчох тӀехьашкахьара лата.

Майдан тӀа гулбеннача нахах чуваха везаш цхьаккха хиланзар, хӀана аьлча уж массаза а шоаш гуллуча хана бокъонца кийчбенна хулар.

— Долле кӀантий, доха ма дохалаш! — аьнна, хьалха ваьлар Торкхо-Хьажа.

Юртара арабаьлча шоай говраш ма йолхха МагӀалбика дукъагахьа бахар СоагӀапчара нах. Массанена хьалха наха совгӀата еннача шийсигала бесарча говраца йоккха кӀай модж а йолаш Торкхо-Хьажа вар. Лаккха айдаь лестадеш тур а байракхаш санна михо ловзаеш пхорчаша цхарал яьккхача баьццарча аба Ӏажараш а яр. ТӀехьаболхараштa каст-каста хозар цун багара дувла тӀемахой делаш урауттадеш дола делаш. Цунна дукха гаьна воацаш вовдар бе йоаллаш даим лекхаш зурма а йолаш Гатагажев Чакхам-Хьажий Хьату.

Дукха юкъ йоланзар Торкхо-Хьажий отрядаша улувреи, Цечоев СаӀада отрядои, иззамо декхар тӀадилла бахийтача Инаркъерчеи Долакоарчеи наха тӀехьашкахьареи моастагӀчоа тохара юкъе. Цу ханна хьуна йисте кийча лаьтта Ахильгов Гинардакъа кертте вола Къаскимара сотни а къулбехьара лата йолаелар, хӀьта малхбоалера латаш Инаркъереи Долакоареи нах бар. МоастагӀа юхавийрзар. Цхьабакъда, юкъе а берзабаь гобаьккха етташ ткъаь иттех саг мара кӀалхара ца воалийташ из деррига кӀай эскар цигга Ӏодиллар АргӀа-тӀехьашкарча наха. ТӀом йистебоалаш цхьа иттех белогвардеец водар машинаца кӀалхар а ваьнна. Уж ца бахийта аьнна говра баьреш тӀехьабаьлча Торкхо-Хьажас аьлар:

— Бахийта, берригаш боабича таханара ди дӀадувца а саг хургвац.

Говра баьреш юхабаьлар. Дукха герзаш даьхар цу дийнахь партизанаша. АргӀа-тӀехьашкарча дуккхача наха шоай дегӀамаш Ӏодехкар цу тӀем тӀа.

ШоллагӀча дийнахь нах декъий дӀадохкаш боахкача хана Вознесенская йолча оагӀорахьара дов доладир белогвардейцаша. Цига а духьалъэттар кхаь юртара нах. Цхьабакъда дукха ха ялалехьа тӀом сацийта, аьнна Наьсарера хабар дера. Из яр большевикаш лоамашкахьа тӀехьашка бовла ха.

— Мегаргда, гӀалгӀаша дер ца дича даргдац тхо а,— аьлар Торкхо-Хьажас. — Цхьабакъда шо даьхкадецаре тхоаш дийна а долаш юрташ дӀа-м лоацийтаргъяцар оаха.

Деникинцаш юрташка чукхачалехьа царна кӀал ца виса ше дӀаводаш юхебуса юртахой тешабир Торкхо-Хьажас моастагӀий хӀьта а вета а эшаргхилараxи советски Ӏаьдал котдаргхилараxи.

Цу бус Экажкъонгий-Юрта кхаьчар Торкхо-Хьажа. Цига Экажев СаӀадал-Хьажий цӀагӀа лечкъа хилар из. Деникинцаша шоай хур дора Торкхо-Хьажа хьава яхаш. Цхьабакъда, халкъо из дӀаваланзар. Дукха ха ялалехьа СурхотӀеи Экажкъонгий-Юрти йоагайир деникинцаша. СурхотӀе йоагаш латтар Инаркъера Евлоев Овкий МурцӀал улув а волаш Торкхо-Хьажа СурхотӀарча хьунашка чуволача хана. Цу хьунашка гӀолла Оалкам вахар из. Лоам яьккхар цо партизании Цеча эскареи низаша деникинцех гӀалгӀай мохк ӀоцӀенбалцца йола ха.

Цхьабакъда, массехк шера ший са ца кходеш Торкхо-Хьажас къовсам лоаттабаь даьккха ираз дола вахар цунна бӀаргадовнзар. ТӀемашка лайнача халонаша а, шелало а кӀалдитар цун сий дола дегӀ. 1920 шера аьхкий велар Торкхо-Хьажа.

Дукха дар Торкхо-Хьажех дувца кхы а. Цхьабакъда, газета статья тӀа вӀаштӀехьадаргдац цун деррига гӀулакхаш дувца. Яздергда цох кхы а йоазонаш, дувцаргда халкъо даим ший дегашка вахаргволча сийдолча революце турпалах Торкхо-Хьажех.

А. БОКОВ.

[1] Наха иштта йоаккхаш хиннай Торкхо-Хьажий цӀи.

КОММУНИЗМА СИЙРДАЧА КХОАНЕНГА!

ТХА ЗВЕНО

Укх шера дика къахьийгад «Ингушски» совхоза 4-ча отделенера хьажкӀаш кхееча тха звенос. Оаха Ӏалашъеш 54 гектар хьажкӀаш яр. Ший хан-ханнахьа де мел дезар а деш звенос хьажкӀашта даь гӀулакх дайнадац. ХӀара гектара тӀара 45 центнер хьажкӀаш гулъяьй оаха, хӀаьта социалистически декхарех яккха лаьрхӀар 40 центнер яр. Массанел а хьалха, 25-ча октябре хьажкӀаш кара хьа а йоахаш чуийца яьхай звенос.

ТӀехдика балха хьокхамаш доахаш болх беш бар Эстемирова Жовжан, Чантиева Лоли, Ясиева Роза, Балоева Мада, Балоева Люба, иштта кхыбараш а. Норма 4 центнер йолча хӀара дийнахьа 6—7 центнер хьажкӀаш хьайоахар цар.

Тхоай хьажкӀаш чуийца даьнначул тӀехьагӀа 3-ча бригада хьажкӀаш хьайоахача новкъостал деш хилар тха звеноцара болхлой.

Сурта тӀа: Пешхоева Нинеи Балоева Ӏайшати. **Н. ПЕШХОЕВА.**

ЯХЬЕ ЭТТАЧА...

ХӀара бетта йола балха план 130—150 процент кхоачашъеш хьайоагӀа «Чечингстрой» треста СУ-1 прораба I. А. Мархиева хьалхле лелаеча участке болх беш йола, коммунист Мешков Григорий Кузьмич керте латта каменщикий бригада.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически Революце 42 шу дизарга дикача къахьегама совгӀаташца накъа баха соцадир бригадацарча каменщикаша: шоайла а шоашта уллу болх беш йолча нов. Долгих керте латтача каменщикий бригадаца а яхь лаьцар коллективо.

Цу яхье эттача доккхий толамаш даьхар шинна а бригада коллективаша — Октябрь бетта балха план 190 процент кхоачашйир, дуккха а гӀишлоний материалаш кхойир, нов. Мархиева хьалхле лелаеча прорабски участка кхычарел хьалха а яьнна цу управлене карара-кара тела ЦӀе байракх яьккхар.

Дика болх барца белгалбаьлар Мешкова бригадацара каменщикаш Вольнякови, Тарасови кхыбараши.

Э. ХАМИДОВ.

ЗАВОДА ТОЛАМАШ

Доккхий балха толамаш дахарца Сийлахь-боккхача Октябра накъа баьхкар Наьсарера хьоар доаккхача заводера болхлой.

Сийленца кхоачащдир цар шоаш тӀаийца социалистически декхараш. Октябра беттара производственни план кхоачашъяьй 107 процент. Къахьегама толамаш доахилга дӀахо хьош да заводе. Цехаштеи, бригадаштеи, къаьст-къаьстача болхлоштеи юкъе шерра яьржай социалистически яхь.

Цу яхье яьннача технологически цеха бригадашта юкъе хьалхле лелаю нн. С. Альдиеви, И. Мальсагови, Г. Галаеви керте латтача бригадаша. Царех хӀаране октябрь бетта план кхоачашъяьй 106—108 процент.

Технологически цехе дукха ба хӀара сменах йола балха нормаш тӀехкхоачашъеш бола болхлой а. Уж ба: йоккхагӀа йола вальцевая Е. Макаренко, магнитчица Б. Торшхоева, откатчица Плиева, смазчица Х. Амхадова, слесарь М. Цечоев, иштта кхы дуккха бараш а.

Завода кхыйолча цехашка а ба хӀара сменах йола балха нормаш 150—170 процент кхоачашъеш бола болхлой. Царех ба ремонтни бригадера слесараша Ф. Шалькои А. Мальсатови, строительни цехера Ф. Артюкови Ю. Храмови, тайп-тайпара балхаш деш бола И. Нальгиев, С. Парамонов, О. Даурбекова, иштта кхыбараш.

Семилетка хьалхара шу сийленца чакхдаккха лаьрхӀад завода коллективо.

АЗАНИЕВ,
завода партийни организаце секретарь.

Хь-Б. Муталиев.

ОКТЯБРАЦА

Октябраца сай гӀа боахаш,
Октябраца ваьнна кура,
Вах со хьоца, хьох са доаллаш,
Ираз доацаш хьоца мара.

Массанахьа—сигал, лаьтта —
Яьржай Октябра из йӀовхал.
Къоанала да цунца атта,
Цунца кураювл вай къонал.

Из Октябро тела йӀовхал.
Говзалий доал шийга долаш,
Гарга кхувлаш маьлха гаьнал.
Я дуненна машар бехаш.

Къахьегамо мел яь хозне
Къахьийгаьчоа шийна телаш,
Сийлахь йолча коммунизме
Додаш латт са халкъ гӀа
боахаш

ХӀахьий!

Сай дог аз лу хьона,
Наькха улг хьаделл аз шерра;
Ираз хьогар духдувл сона,
Хьа къахетам бовз мабарра.

Октябраца сай гӀа боахаш,
Октябраца ваьнна кура,
Вах со хьоца, хьох са доаллаш,
Ираз доацаш хьоца мара!

М.-С. Плиев.

ЦӀЕ ОКТЯБРЬ

Айе байракх лаккха
Машар хоастабе,
ТӀема хьагӀ дӀаяккха
Аьле кхайкам бе.

Илле оаз яхийта
Лоамаш декадеш,
Массанахь хазийта
Ер ди, вай дездеш.

Ер ба, ЦӀе октябрь,
Ала летабаьр,
Серго лоамчу вайтар,
МоастагӀ эшаваьр;
Ӏаьржа дохк дӀадаьккха
Сердал мохкаяьр,
Бала гира баьккха
Кхалсаг гӀоза яьр.

Айбе корта лаккха,
Даьхе хоастае,
Велалий мул баккха,
Пхьарсаш лостаде.

Яр ба ЦӀе октябрь,
Къамий вошал даьр
Серго лоамчу вайтар,
Лоамаш къоагадаьр.

ЙИЖАРИЙ ДОЯРКАШ

«Ингушски» совхоза 3-ча отделенера шури-товарни ферма тӀа я со болх беш. Барт тайна дика къахьеташ коллектив я тха яр. Доахан лeладар — чӀоагӀа са дега дукха дезаш гӀулакх да. Массаза а бу аз из болх сай долча хьинарца. 1958 шера айса Ӏунал деча доахангара сона метар хӀара фуражни Ӏаттагара 3202 килограмм шура яккха. ТӀаккха сона районе социалистически яхье баьннарашта юкъе хьалхара моттиг елар. Хьалхле лелаеш хьайоагӀара со укх шера а. Бакъда, аз а йора массаза уйла XXI съездо ше даьхача толамех кхоачам ца беш тӀехьабисачарна новкъостал а деш бе беза болх, аьнна, баьча соцамах.

Гагановас дӀаболабаь сий дола никъ хьаллаьцар аз укх шера. Тхоай ферма тӀара эггара тӀехьайисача группа Ӏунал де лаьрхӀар аз сайгара доахан зӀаматӀа йолча йишийга Тамарега дӀа а денна. ХӀанзале а сона каратӀдаьннад цу доахангара шура дукхатӀа яккха. Хьалха, бетта цхьан Ӏатто 80 килограмм мара шура ца тийннача хӀанз хӀаране 166 килограмм шура лу. Кхы а дӀахо йодача хана дикагӀа гӀулакх а деш со хьожаргья сайтара группа хьалхаяккха.

Ши бутт ба Тамаре сога хинна группа лелаю. Хьалха аз царгара йоаккхаш хинна шура кхы лох ца йолийташ лелаю цо из группа. Октябрь бетта Тамаре хӀара Ӏаттагара 2858 килограмм шура яьккхай, хӀаьта ший болх дукха безаш а я.

Къаьстта сакъердалуш, оахоша тӀаийца социалистически декхараш кхоачащдеш накъа даьхкар тхо Сийлахь-боккхача Октябра укх шера: семилетка хьалхарча шера толамаш дегаш гӀоздоахаш дар.

З. ГАЛАЕВА,

Сурта тӀа: (лакхехьара лохехьа) йижарий Галаева Эинеи Тамареи.

Сийлен цӀи яккхарца дезду

Коммунистически хьисапе къахьега а даха а, аьнна бола Москва-Сортировочная яхача станце депо коллектива патриотически болам хьал а лаьца коммунистически къахьегама бригада, аьнна цӀи яккхар духьа къовсам лоаттабе йолаелар Грозненски вагонни депо автоконтрольни пункта коллектив.

Цу хана денз ший беррига низ, хьинар ураоттадаь къахьеташ хьайоагӀа тха коллектив. Тха пункто вагоний тормозашта эшаш йола оатхалаш лоаттаю Грознерчеи Гудермесерчеи станцешта. ВорхӀ шера план ханал хьалха кхоачашъеш дуккха мухьаш дӀа-юха кхахьа деза. Цудухьа вагонаш тормозашца кийчъеш шоаш бер боккхача лоархӀаме болх болга а ховш чӀоагӀа хьинаре а ший еррига говзал оарцагӀьяккха а къахьет тха хӀара болхлочо. Къахьегарах тарра ший низ ца кхобеш къовсам лоаттабора тха коллективо сий дола цӀи яккхар духьа тӀаийца кхыдола декхараш кхоачашдеш а. Оаха тхоай декхараш тӀа лерхӀар 10 бетта план 20 октябрга кхоачашъе, укх шера 6 рационализаторски предложени балха юкъейоалае, къахьегама овсарал 35 процент лакхъе, продукцега дӀабода мах дикка лохбе, иштта кхыдараш.

21 октябре оахош даь балхаш дӀалаьрхӀача чӀоагӀа дегаш гӀоздаьлар тха. 10 бетта план 140,5 процент кхоачашъяьй тха коллективо цу денга, балха юкъейоалаяьй 6 рационализаторски предложени, декхараш тӀа лерхӀачул а лакхъеннай къахьегама овсарал, лохбеннаб продукцега дӀабода мах. Автоконтрольни пунктерча 15 болхлочох 13 болхло заочно техникумашка, сайранарча школашка е политически просвещене кружокашка дешаш ба. Цу дийнахь хиннача собране коммунистически къахьегама коллектив, аьнна цӀи тиллар автоконтрольни пунктах. Из сий дола цӀи йоаккхаш коллективе къаьстта белгалбаьлар шоай къахьегамцеи гӀулакхащцеи тха берригача болхлошта хьокхам телаш хьабаьхка слесараш Тихонов Григорий, Попов Иван, Зайцев Петр, Мануков Аркадий, Герасименко Людмила, Алавиев Ходжа, болхлой Синченко Раиса, Жиркова Александра, иштта кхыбараш а.

Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара сийна социалистически яхье а яьнна семилетка хьалхарча шера план 31 октябре кхоачашъе, аьнна, дош делар тха коллективо. Из декхар дуккха а тӀехкхоачашдаьд оаха. Шера план 117 процент кхоачаш а яь 1960 шера чотах 900 гаргта воздухораспределитель тоаяьй тха коллективо. Автоконтрольни пункта коллектив хӀанз 1960 шера февраль бетта чотах болх беш я.

Ф. ФЕОКТИСТОВ,
Грозненски вагонни депо автоконтрольни пункта мастер.

Сурта тӀа: (Аьттехьа) автоконтрольни пункта мастер Ф. Ф. Феоктистов болхлошта воздухораспределитела керттера золотник эрга мишта йоаккхаргья дувцаш воалл.

Ю. Плиева сурт.

Шоай дош кхоачашдаьд

Доккхийча толамащца накъа ера Грознера тарно-мебельни комбината коллектив Дезача ЦӀейна. Октябра сийна шоаш тӀаийца социалистически декхараш ханал хьалха 121 процентал совгӀа кхоачащдир цар. Тайп-тайпара продукци арахецаш цехаш я комбинате. Массайолча цехо къахьегама совгӀаташ кийчдаьд 7 ноябра.

Мебельни цеха коллективо 130 процент кхоачащдаьд тӀаийца декхараш. Цига геттара дика къахьегаш белгалбаьннаб столяр вола нов. Васильев, хьу хьатӀакхухьаш вола нов.

Саламбаев, иштта кхыбараш а.

Дика совгӀат деннад тарно-паркетни цехо а. 127 процент продукци арахийцай цо.

Металлотарни цехе прессащца болх беш ба Гуркин Петри, Трутков Андрейи. 250 процентал совгӀа кхоачашъю цар нормаш массаза а. 1960-ча шера чотах болх беш ба уж хӀанз.

Геттара дика къахьегаш я букътоха гӀандаш деш йола цех а. Семилетка хьалхарча шера йола план 11 ноябре кхоачашъе лерхӀаш я цеха коллектив.

— Оахоша тӀаийца декхараш ханал хьалха кхоачащдеш накъа даьхкар тхо Октябрьски революце 42 шу доалача денна, — йоах комбината болхлоша.

— Дуккхача къамех латтача тха коллектива юкъе кӀезига бац гӀалгӀайи нохчийи дика къахьегаш, — йоах комбината партийни организаце секретара нов. Столярова. — Къаьстта белгалваьннав укх шера балха вена къона станочник Абакиров. Цо массаза а смена нормаш 250—300 процент кхоачашъю.

А. МЕРЖОЕВ.

Сурта тӀа: Абакиров станокаца болх беш ва.

Иштта да тха совгӀат

ХӀара бетта йола производственни план тӀехкхоачашъеш хьайоагӀа Первомайски районера 9-ча Мая цӀерах йолча промыслови артела коллектив.

Семилетка укх хьалхарча шера план ханал хьалха, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дузача дента кхоачашъяь яккха, аьнна, дош деннадар артела болхлоша. Из дош кхоачашдаьд цар.

Дика къахьийгад артела болхлоша октябрь бетта а. Артела барт тайнача, цхьоагӀо йолча дикача коллектива юкъе а белгалъяьннай барзкъаш тегача № 1 йолча цеха коллектив. Октябрь бетта план 128 процент кхоачашъяьй цо, хӀаьта цехе дукха ба хӀара сменах йола балха нормаш дикка тӀехкхоачашъеш бола болхлой а. Царех ба цеха заведующи Цороева Роза, барзкъаш тега мастераш Татиева Лейла, Хашиева Дугурхан, Албакова Райхьант, иштта кхыбараш а.

Дезача ЦӀейна сийленца накъа енай Чаниев Дауда кулгалдеча хьу тедача бригада коллектив. Шозза — кхозза тӀехкхоачашъю балха нормаш хьу тедараша Д. Костоева, Б. Бузуртанова, Л. Хашиева, хьу арайоахараша К.-С. Агиева, С. Хашиева, трактористаша Хь. Тумгоева, Д. Хашиева, иштта кхыбараша а.

Сийлахь - боккхача Октябра накъа доагӀаш оаха денна совгӀат да семилетка укх хьалхарча шера план цу дийнахь кхоачашъяр, — йоах болхлоша.

Ам. ПЛИЕВ.

Советски Ӏаьдал доаккхаш Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша лоаттабаь къовсам

Къилбаседа Кавказе Октябрьски социалистически революци бахьан лоаттабаь турпала къовсами граждански тӀоми чакхбаьлар къаьсттача халача хьалашка. Советски Россех контрреволюционни низаша дӀакъоастабаьча Къилбаседа Кавказерча къахьегамхоша большевикий хьалхленца мехка эггара халагӀа хьал тӀаэттача хана турпала къовсам лоаттабир Советски Ӏаьдал—сийрда кхоане бахьан.

Пачхаьа Ӏаьдал долча хана хала бахар Кавказерча халкъий къахьегамхой. Шийна гӀулакх деш латтача помещикашта, инаралашта, эсарашта, казакашта цу къахьегамхошкара хьадоахаш дикагӀа дола лаьтта дӀа а телаш, готбаьбар пачхаьа Ӏаьдало къахьегамхой. Нохчийи гӀалгӀайи дикагӀа долча лаьттаех кхоалагӀа дакъа пачхаьа Ӏаьдала гӀулакхе латтача цу лакхехьа бийцарашка дар. Цу хьакъехьа Г. К. Орджоникидзе яздаьд: «Лоамарой бӀарчча юрташ казакашкара арендах ийцача лаьтташка ях. Масала, гӀалгӀай йоккха юрт — Галашке...» Иштта яьхай Оалкаме, Мужече, ДӀаьхача Къухье, ЖӀайрахе Мецхале, кхыяраш а.

Царизма политиканна раьза бацар нах. Нах дукхагӀа мел беб лаьтта тоъацар, цунца дувзаденна лакхлора пачхаьа Ӏаьдалцара гоамал. Къе бахача лоамарошта вахара Ӏалаьмате боккха лоархӀам болаш дар лаьтта.

Цхьабакъда, пачхаьа самодержавена дагадаллацар уж лаьттанца Ӏалашбелга. Алхха Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце мара даланзар нохчийи гӀалгӀайи къахьегамхошта лаьтта, царизма колониальни низ-Ӏоткъамах уж мукъа а боахаш, дуккхача хана царна дагалаьттараш кхоачаш а деш.

Ленинеи Коммунистически партеи хьалхленца Россе пролетариат котъялар, адамий исторен чухь керда зама хьаеллаш цар даь гӀулакх Ӏалаьмате чӀоагӀа гӀадбаха хьаллаьцар Нохч-ГӀалгӀай мехкарча масса а юрташка.

Къилбаседа Кавказе Советски Ӏаьдал оттадеш Нохч-ГӀалгӀай халкъо лоаттабаьча къовсама истори къонахчал долча большевикий Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кировеи цӀеращца дувзаденна да. Къилбаседе Советски Ӏаьдал оттадеш лоаттабаьча къовсаме наха хьалхле лелаяьраш а цар дот ураувттадаьраш а бар уж. Кавказе даха къамаш шоайла вӀашагӀлото гӀерташ, царна юкъе моастагӀал оттаде гӀерташ политика лелаяьча меньшевикашта, эсерашта казакий а лоамарой а бӀаьхийча наха духьал боккха болх бир цар.

«1917 шу йистедолаш цхьан оагӀорахьа казакаштеи шоллагӀча оагӀорахьа нохчаштеи гӀалгӀаштеи юкъе йоккха моттиг дӀа а лоацаш дуккхача деношка нах боабеш дов хилар». (Известия. т. 1. выпуск 1. История, 91 оагӀ г. Грозный. 1959 шу.

1917 шера 6 ноябре г. Владикавказе лоамаройи казакийи ши правительство хьахилар. «Лоамарой союз» яхача правительствона бе доаллар Терски областера Ӏаьдали Войсковой округи. Цо а цул тӀехьагӀа хьахиннача (1917 шера 1 декабре) Терско - Дагестански правительствос а Тиркацарча революционни низащца маммота къовсам лоаттабора.

Цу правительства бaьча контрреволюционни балхо Владикавказски Совет а йохайир, Ной Буачидзе керте латта цун президиум а лаьцар. Цо йохаяь хинна партийни организаци къайлагӀа лела езаш хилар. Революционни къовсама хьалхле лелаеш хинна нов. Киров а лажкъа везаш хилар.

Цул тӀехьагӀа Совета хьалхле лелаяьраш мукъабаьхкар хӀирий керминисташа новкъостал а деш. 1918 шера 25 январе болх цӀаболабу Тирка халкъий съездо Моздоке. Цига хиннача большевикашта керте Киров латтар. Нохчийи гӀалгӀайи хьийха бацар цу съезде. Из ший бахьан доацаш хӀама дацар. Контрреволюце уйлаш хинна казакаш нохчаштеи гӀалгӀаштеи духьалара тӀом вӀашагӀболла, вежараша вӀаши боабеш ду дов дӀадахьа гӀертар цу съезде. Бакъда из чакхдаланзар цар. Тиркацара халкъаш вӀаши юкъера дов дӀадаккха а нохчашеи гӀалгӀашеи дакъа а лоацаш йола съезд гулъе а тӀахьийхар цу съездо. Иштта йола съезд Пятигорске хьайийлар. 28 феврале цу съезде бахар нохчийи гӀалгӀайи викалаш. Владикавказерча железнодорожникаша цига йода делегаци лорае отряд вӀашатӀъеллар. Контрреволюционераш делегацена дов де гӀертабар, цхьабакъда царна хӀама дудаланзар.

Нохч-ГӀалгӀай делегаце хьалхле лелаераша шоаш къамаьлаш деш дийцар: халкъий хьал, царна дагадоаллар, кортамукъал бахьан, Советий Ӏаьдал бахьан шоай низ а са а дӀадала уж кийча хилар.

«Тхона юкъе хиннаяц крепостной бокъо, сословешта нах бекъалулга фуд хац тхона, нохчашта дика бовз кортамукъален мах, из бахьан долаш къовсам лоаттабе а хов царна», — аьлар Шерипов Асланбека. (Советски Ӏаьдал бахьан Нохч-ГӀалгӀай мехка лоаттабаь къовсам. Документайи материалийи сборник. 103 оагӀ. 1958 шу.)

«ГӀалгӀаша чӀоагӀа хьаллоацаргда шо. Нагахьа санна эшарг хуле, ший цӀий Ӏодахийта а кийча да гӀалгӀай халкъ, къахьегача халкъа дагадоахка юкъара хьашташ — лаьттах дола дош сихагӀа къоастадара гӀулакхa», — аьлар ше къамаьл деш Ахриев ГӀапура. (Советски Ӏаьдал бахьан Нохч-ГӀалгӀай мехка лоаттабаь къовсам. 1917-1920 шераш. Документийи материалийи сборник. 104 оагӀ 1958 шу.

Болх йисте а балалехьа съездера дӀабахача казакашта керте лаьттача хьал долча наха контрреволюцена кара яьллача Моздока новкъосталца Владикавказе лоамарощца цӀаьхха тӀом болабир. Большевикий парте цӀерах Ӏалаьмате чехка съезд Владикавказе дӀахьо аьнна съезде дош оттадир нов. Буачидзе. 5-ча марте делегаташ Пятигорскера дӀабахар. ГӀалгӀаштеи хӀираштеи юкъе этта дов дӀадаккха доладир цар, Владикавказе царна юкъе машар а беш.

Цига хержар Терски Совнарком, Буачидзе керте а волаш. ЧӀоагӀа а бӀаьхбенна а тӀом хинначул тӀехьагӀа, 1918 шера март бетта Тирка тӀа Советски Ӏаьдал чӀоагӀделар. Цун моттигера органаш вӀашагӀъехкар. ГӀойтӀа халкъа Совет аьнна цӀи а йолаш Советски Ӏаьдала орган хержар нохчий мехка.

1918 шера май бетта Терски Советски Республика халача хьал тӀа эттар. Къамашта юкъе этта довнаши цатоамаши дӀадахийтацар контрреволюционераша. Тиркацарча халкъий III-ча съездо (1918 шера 22 мае хилар из) лаьтта хьадаккха а доацараштеи кӀезига дараштеи из дӀадала а баь соцам кхоачашбайтацар граждански тӀемо.

Июнь бутт йистебоалаш цӀеча эскара отрядагара герз хьадаккха ца тигача болхлойи цӀеча эскархойи депутатий Моздокерча Совета духьал яьлар Моздокера контрреволюци. Цу контрреволюцена керте лаьттар Георгий Бичерахов вар. Тирка тӀа иштта хала ха эттача хана, революце моастагӀий къона республика цӀела корчае гӀертача хана Тирка тӀа воагӀа парте вайта Россе Къулбехьен черезвычайни комиссар Г. К. Орджоникидзе.

Хьал бокъонца дайза а дайзе, мятежникаш бохабе революци деррига низаш вӀашагӀтох цо.

Орджоникидзе хьалхле лелаю Тиркацарча халкъий 4-гӀа съезд гулъеш.

1918-ча шера 23 июле, из къаьстта хала ха эттача хана хьаелл съезд. Тиркацарча халкъий боахамеи тӀом дӀабаккхареи дешаш дувца дезаш яр из. 5-6 ча августа бус полковникаша Беликовеи Соколовеи хьалхле а лелаеш Владикавказа чухьийлхар контрреволюционераш. Съезде мел вар лаца гӀертар уж. Съезд чу хила еза кадетски корпус городах дӀахоадаяь я. Иштта хала хьал этта доллашехьа а, съезда делегаташ заседане гулбелар. Цу съезде яцар казакий делегации хӀирий делегаце цхьадола дакъеи. Съездо соцам бир заседани ханна соцае. Доладелар къиза тӀемаш. Курски а Малакански а слободкаштеи керменисташтеи тӀаэттар уж эггара хьалха. ХӀара цӀа тӀема чӀоагӀало а хинна дӀаэттадар. Денали къонахчали долаш духьал эттар революци лораеш хиннараш.

ЖӀайрахе гӀолла тӀех а ваьнна гӀалгӀай шаьрача ядача юрташка вахар Серго Орджоникидзе. Съезда ноагӀа бола делегаташ гӀалгӀай лоамашка гӀолла тӀех а баьнна Орджоникидзе штаб хиннача Назране бахар. Мочкъи-Юрта Уварова беша гулъелар гӀалгӀай халкъа съезд. Говраш тӀа багӀаш а гӀаш а баьхка, эзараш гӀалгӀай бар цига. ГӀалгӀай лоам чурча моттигашкара а шаьрача ядача юрташкара а тӀа-тӀа а дукхагӀа гуллора герзаца кийчбенна нах.

Серго кхайкача 14 шу даьлча денз 80 шу даллалца бола беррига гӀалгӀай маӀа нах тӀабахар. Джабагиевеи цунна тӀехьалаттарашеи шоашта мамогга духьале ешшехьа а, цу бус Мочкъи-Юрта гулъелар герзаца кийчбеннача гӀалгӀай отрядаш.

ГӀалгӀай отрядашта хьалхле лелае штаб хержар, Саутиев Муса керте а волаш.

ГӀалгӀай отрядаш, Левандовске хьалхле лелаю Грознерча болхлой отряд, хӀирий керменисташ, китайски отряд Владикавказа тӀайолаелар. 11 дийнахьа улицашка тӀемаш даьчул тӀехьагӀа, 18 августе цӀеча эскара доакъоша город хьалаьцар.

«ДагайоагӀа сона 4-гӀа съезд йистейоалаш, таьх товсаденна тхоаш дадача хана, тешам байнача хана, цхьаккха тӀехьа а ца воалаш, кхераш тхога нах хьийжа ха. Советски Ӏаьдал цхьаь дисача цу хана чухь деррига а гӀалгӀай зӀамига халкъ Советски Ӏаьдал лораде эттар. ДӀахо хургдар фуд ца ховча цу хана чухь алхха гӀалгӀай халкъ даьлар тхона тӀехьа, юха а ца хьожаш»,— яхаш, яздора Орджоникидзе. (Г. К. Орджоникидзе. Статьяши къамаьлаши. 66 оагӀ, 1956 шу).

Владикавказ хьалоацаш тӀом болабаларах соцабаь хинна съезда болх юха а дӀахо бе йиш хилар. Контрреволюционни мятежо Терски Советски республика хьоайир, Владикавказера мятежникаш бохабе а кхелехьа, Тирка тӀарча пролетарски керттерча центра — Грознена го бир цар.

Грозне «БӀаь дийнахьа» тӀемаш доладелар.

Советски мехка промышленноста меттахьа хӀама тоха — республика юххера а мехкдаьтта база лотае гӀийртача контрреволюцена духьал айттар Грознера пролетариати нохчий къех бола къахьегамхойи, нн. Н. Гикалои, А. Шериповеи хьалхле а лелаеш.

Нохчий къех бола къахьегамхой вӀашагӀтехача а, царна хьалхле леланьча а, нохчий цӀе эскар хьадаьча а Шерипов Асланбека боккхача лоархӀаме гӀулакх дир Нохчий мехка Советски Ӏаьдал оттадеш лоаттабаьча къовсаме. Хьакъал долча, нохчий къонача революционера, Кировеи Орджоникидзеи политически кхетам беннача цу зӀамигача саго ший вахар Нохчий мохк ший а классови а моастагӀех мукъабоаккхаш дӀаделар.

1918 шера аьхкии гурахьеи бӀаь дийнахьа турпалера тӀемаш деш котъяьлар Грознера пролетариат.

Терски область бичераховцех бокъонца цӀенъяла а кхелехьа деникинций бӀехалий кхерам тӀаэттар.

2 феврале деникински банда цхьан оагӀорахьа Владикавказаи шоллагӀча оагӀорахьа гӀалгӀай юрташта — ТӀой-Юртаи Долакха-Юртаи тӀаэттар. ГӀалгӀашкара дӀа дийхар цар шоай юрташка гӀолла Владикавказа го бе баха чакхбалийтар. ГӀалгӀашта юкъера бӀаьхий нахи цар халхаройи деникински командованеца барт а беш, уж чакхбовлийта раьза хиннабар. Цхьабакъда, гӀалгӀай берригача къахьегамхоша чакхбалийта тиганзар уж. Цар аьлар оаха цӀаккха тийша болх баьбац е берг а бац. Деникина дайтача хабара жоп дала сахьат мара ха йиллаяц аьлча, гӀалгӀаша аьлар: «ХӀанзехьа а дӀаболабайта тӀом». (Советски Ӏаьдал бахьан Нохч-ГӀалгӀай мехка лоаттабаь къовсам. Документайи материалийи сборник. 184 оагӀ, 1958 шу). ТӀом болабелар.

(ДӀахододаp 4-ча оагӀо тӀа).

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерстве

ССРС кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерствос ноташ яхьийтай Москверчаерригача кхыча мехкашкарча посольствашкеи миссешкеи. Нотащца цхьана дахьийтад Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета массане а дерригa герз дIадаккхара дунен тIарча дерригача мехкашкарча парламенташка 31-ча октябре 1959-ча шера даьча Кхайкарала тексташ а.

Нью-Йоркерча ООН-е йолча СССР Постоянни Представительствос Москве посольствашии миссешии йоацача мехкий представительствашка яхьяхьийтай лакхе хьоадаьча СССР Лакхехьарча Совета Кхайкарала тексташ шоашца а йолаш йола ноташ.

СССР МИД-и ООН-ра СССР Постоянни Представительствои ноташ тIа дех СССР Лакхехьарча Совета Кхайкарал шо-шоай мехкий парламенташка дIале, яхаш.

ЧIоагIача машара тIехьа

Доазол дехьарча общественностои печатои дIахо а чIоагIа теркам тIэбохийт СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева СССР-а Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе яьча докладаи дунен тIарча дерригача мехкий парламенташка СССР-а Лакхехьарча Совето даьча Кхайкаралаи.

Ливанерча печато чIоагIа йоашхаш ювц Н. С. Хрущева доклад. «ТIом хинначул тIехьагIа цул дикагIа къамаьл даьдац цхьанне а... Шерра йола политически программа я из. Халкъ чIоагIа тешаши из кхоачашъе низ болаши волча саго мара оттае йиш яц иштта йола программа»,—яхаш язду «Аль-Ануар» яхача Бейрутерча газето.

Цу газето, Анкаре, Тегеране, Бонне этта «Iаьржа» реакци белгал а яьккха, дIахо йоах: «шийлача тIемо машар юхабетт, из дIахо бахьа йиш яц. Цул совгIа, цу мехкий хьалхле лелаераш машара раьза ца хилар дукха лоархIам болаш дац, хIана аьлча Хрущева кхайкадаьр дерригача дунен тIа мел долча халкъаша хьаллоацаш да».

Хрущева Малхбузе тIахьех герз дIадаккхараи къовсаме латта дерригa дешаш маьршача накъаца къоастадараи. ХIанз дош американцашкеи Эйзенхауэрагеи да, яхаш язду газето юххера а.

Румыне Сийлахь - йоккхача национальни собране арахьарча политика комиссе председатела М. Кручанус «Скынтейя» яхача газета тIа язду, СССР-а Лакхехьарча Совето дунен дерригача мехкий парламенташка даьча Кхайкарало уж парламенташ тIахьех массане а дерригa герз дIадоаккхача лоаттабеча къовсаме цхьа барт болаш хилараи машар хилара тIехьа йолча Советски Союзо доладаь даькъала гIулакх чакхдаккхараи. СССР-а Лакхехьарча Совета Кхайкарало алхха советски халкъа лоIам бийца, алхха Советски Союза Коммунистически парте соцам бийца ца Iеш, дерригача дунен тIарча халкъий лоIам а бувц, йоах дIахо Кручанус. Цу даькъалерча тIахьехама хьалхашкара парламентайи правительствайи бехктокхам Iалаьмате боккха ба.

Кручанус аьлар, со теш СССР-а Лакхехьарча Совета Кхайкарал машар мел безачо а адамаш маьрша дахилга мел дезачо а хьаллоацаргхиларах.

Румынски халкъои Румыне Сийлахь-йоккхача национальни собране депутаташеи дизза хьаллоац СССР-а Лакхехьарча Совета Кхайкарал, яхаш язду юххера а Кручанус.

Финскии печато белгалдоаккх, СССР-а Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе кхы тIа а бакъдир Советски Союз машар безаш хилар, яхаш. Советски Союз машар безаш хилар цIаькхаза а хьахьекхар цу сессе, яхаш язду «Мааканса» яхача аграрни союза орган йолча газето шийн передовой статья тIа. «Кэмп Дэвиде хиннача уйлаша» маяххара Н. С. Хрущева доклад хилар белгал а доаккхаш, газето йоах, цу доклада тIа керттера дар — дунен тIа барт машарца мара хила йиш ца хилар да.

«Мааканса» яхача газето юххера а белгалдоаккх, советски премьер-министра цIаькха а дIахьекхар Советски правительство дIахо йодача хана а дунен халкъашта юкъе латта кхохкам мелбеш, машар чIоагIбеш дIагIоргхилар, яхаш.

КНДР дерригача газеташа шоай редакционни статьяш тIа чIоагIа къоабал ю Н. С. Хрущева СССР Лакхехьарча Совета сессе яь доклад, къаьстта машара наькъаца корейски халкъ шийн Даьхе вIашагIтоха гIертаж хилар Советски правительство чIоагIа хьаллоацаш йола цу доклада моттиг белгал а йоаккхаш.

«Къулбехьерча Кореера американски эскараш арадахар корейски дош къоастадеча эша гIулакх да» аьнна керте а яздаь, «Нодон синмун» яхача газето редакционни статья тIа дувц, Н. С. Хрущева корейски деша хьакъехьа аьннар Корее дерригача халкъа дага латтар да, яхаш. Корейски халкъа гIулакх Советски Союзо чIоагIа хьаллоацаш хилар тхона боккха мах болаш да, яхаш, белгалдоаккх газето, Къулбехьерча Корее хинна ца Iеш, КНДР а ба союзникаш аьнна дола Н. С. Хрущева дешаш а хьоадаь, «Нодон синмуна» язду тIема гIулакхаш дезараш соцабергба цу заявлене, яхаш.

(ТАСС).

СИЙ ДОЛА ПАРТИЗАНКА

Граждански тIом болча хана дуккхача бIаь шерашка сийрдача вахарга са тувсаш хинна, паччахьа Iоткъама кIал лаьтта дерригa къамаш Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революци котъяларца шоашта яьнна паргIатои кортамукъалеи лорае, шоай дерригa хьинар ура-оттадаь революцена духьаларча кIай бараштa духьал латташ хиннача хана Нохч-ГIалгIай халкъ а майра духьал даьнна латташ хиннад кIайча казакехи Деникина эскарахи. Хьинаре дакъа лоацаш хиннай цу тIемашка бахача нахах — кхалнахи боккхий нахи юкъе а болаш юрташка вIашагIъехка хинна партизански отрядаш.

Иштта Пхьилекъонгий-Юрта вIашагIъелла хиннача цу тайпарча партизански отрядаца хиннай шийна тIадилла гIулакх майра кхоачаш а деш, ялара кхерам тIаэттача денаиах ца йохаш хинна Ажигова (Куртоева) Сахар.

ТIом болча хана окопашка кIийленна баьгIача партизанашта патронаш, герз, даа хIама, хий тIакхухьаш хиннад Сахара. ЧIоагIа шийна кхерам болча моттигашка гIолла тIа а яхе човнаш хиннача доарахоштапартизанашта чов ехкаш е кхы эшаш дола гIулакх деш новкъостал даьд майрача партизанка. Цхьайолча хана чIоагIа бехктокхаме задани а луш разведкана йохийташ хиннай из отряда командоване.

Цкъа Сахара енна хиннай задани дега буам бергбоацаш къийлагIа кIай казакаш болча юкъе чу а яха, цар керттера кIийле хьа а лаха из ягIа моттиг белгал е аьнна. Шийна кхерам болаш моттиг нийсъелча майра моастагIчоа духьал отта кийча хиннай Сахар. Цудухьа массахана шийца тепча лелаьй цо. Дика шийна енна задани кхоачаш а яь отряде юха енай из. Цунах боккха пайда баьннаб партизанашта.

Граждански тIом йисте а баьнна советски халкъа керда вахар хьалде доладелча хьинаре дакъа а лоацаш къахьега йолаеннай Сахар. ГIалгIай мехка колхозаш вIашагIйохка йолаелча эггара хьалхара барашца колхозе а яха звеньевой йолаш болх беш хиннай из. Цул тIехьагIа дуккхаза юртарчеи районерчеи советий депутаталла а хоржаш общественни болх лелабаьб цо.

...ХIанз Сахара 65 шу даьннад. УнахцIено дика ца хилар бахьан долаш, хIанз болх беш яц из. Масса а оагIорахьара цун дика йоакхо еш ба дика хьалкхебаь цун къонгаш. ХIанз Грозне яхаш я Сахар—сий дола партизанка.

В. ЦИЦКИЕВ.

КЪАХЬЕГАМ БЕЗАШ

Шурий продукташ хьаяра болх 1956 шера Алма-Ата болабаьб аз. ВорхI класс йистеяьккхача шурий продукташ яхара специалисташ кийчбеш йола 6 бетта курсаш яьхар аз. Циггара Алма-Атински молочни заводе мастера помощникалла балха яхар со. Кастта дукха безабелар сона сай болх. Цига болх беш кхо шу гаргга яьккхача хана массаза а дика хьокхамаш долаш хьаера со.

Казахстанера се цIа макхаьчча а Грознерча головной молочни комбинате балха яхар со. Дика тIаийцар со комбинато. Лоалаяь нахча еча цехе аппаратчица йир сох. Дика дIаелар аз цу балха йола экзамен.

9 бутт мара бац аз укхаза болх бу. Цхьабакъда, цу лоацача хана дукха безабеннаб сона сай керда болх а коллектив а.

Тха цехо хIара бетта йола балха задани дуккха а тIеххоачашъю. Къаьстта дика болх бу цехе аппаратчица Лукашова Ксенияс, варщица Лещенко Анастасияс.

Сийлахь - боккхача Октябра 42 шу дизара сийна октябрь бетта задани 150 процент кхоачашъе, аьнна декхар тIаийцадар оаха. Ший беррига низ а говзал а оарцагIдаькхха барт тайна къахьийгача тха зIамигача коллективо бетта план 268 процент кхоачашйир, планал совгIа 5 тоннал тIех нахча а луш.

Уж толамаш бахьан долаш Октябра 42 шу дизара хетаяь хиннача торжественни собране комбината дирекцеи местни комитетеи сийлен грамота еннай сона, хIаьта са новкъоста Лукашовайна ахчан совгIат деннад.

Шера план 115 процент кхоачаш а яь дезду оаха. Сийлахь-боккхача Октябра Щей. 1960 шера февраль бетта боагIа болх беш я тха цех хIанз.

Л. ЛЬЯНОВА,
Грозненски головной молочни комбината аппаратчица.

Сурта тIа: аппаратчица йола **Льянова Лида** болх беш йоал.

Ю. Плиева сурт.

Доккхий да института декхараш

ЧIоагIа дот гIоздаларца накъаенай Нохч-ГIалгIай истореи, меттеи, литератураи Iилма-тохкама института коллектив Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дизара.

ХIанз вай мехка шерра коммунизм хьалъе йолаяьча хана, хIара ди тIехьагIа шоай къахьегама овсарал сов а йоаккхаш Даьхенна совгIата керда толамаш доахаш ба советски нах. Цу Iалаьмате боккха лоархIам болча къахьегаме хьинаре дакъа лоацаш я тха коллектив а.

Укх шера институто арахийцад «Нохч-ГIалгIай йоазон истори» яха М. Д. Чантиева яздаьи, «Нохч-ГIалгIай метта системе аьккхий диалект» яха И. А. Арсаханова яздаьи книжкаш а «Института известей» хьалхарча тома цхьа дакъеи (истори). ХIаьта иштта института болхлой автораш болаш дуккха дешара книжкаши, наьна меттала пособеши а араьннай.

Укх шера октябрь бетта денз кепа тоха дIачуденна да «Института известей» кхалхарча тома шоллагIеи кхоалагIеи доакъош (языкознание литературоведени разделаш) 30 совгIа печатни лист, иштта кийчдаь да нохчий фольклора сборник а (17 печатни лист), «Института известей» шоллагIча тома хьалхара дакъа а (истори).

Иштта оттадаь а даьнна кепа тоха кийчдеш да «нохчийи, гIалгIайи литературни метта орфографически бокъонаш» яха книжкеи нохчийи гIалгIайи меттай орфографически словараши (нохчийи, гIалгIайи, эрсийи меттала текст хургйолаш), нохч-гIалгIай меттала общественно-политически терминай словари.

Оттаяь а Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето чIоагIъяь а яьннай нохчийи гIалгIайи меттала «Грамматически терминаш».

Боккха болх баьб институто арахьара Iилма болхлой ший балха юкъеозаш а. Иштта баркал ала дезаш да профессорашта нн. Ю. Д. Дешериева, В. И. Абаева, Б. В. Скитскийна, М. Я. Немировскийна, А. В. Фадеева иштта кхыбарашта, Грозненски мехкдаьтта институтеи Нохч-ГIалгIай педагогически институтеи Iилма болхлошта нн. Е. П. Киреева, Д. Д. Мальсагова, В. И. Филькина, Б. С. Виноградова, В. Б. Корзуна, Н. П. Гриценко иштта кхыбарашта, цар института балхаца дакъа а лоацаш даьча новкъосталах.

ХIанз кепа тоха кийчбеш ба «Нохчий метта фонетика» яха профессора Ю. Д. Дешериева язбаь болх, «Нохчий метта синтаксис» яха Н. Ф. Яковлева язбаь болх.

Дикка болх баьб институто укх шера вай республикерча дуккхача районашка археологически раскопкаш еш. СССР АН материальни культура института директора заместитела нов. Е. И. Крупнова кулгал а деш археологически экспедице кхоъ отряд хиннай болх беш. Иштта тха института болхлой юкъе а болаш вай республике СССР АН этнографе института этнографически экспедице а нов. Колоева хьалхленца дика болх баьб.

Института хьалхашка латтараш доккхий декхараш да. Нохч-ГIалгIай халкъа истореи, меттеи, литератураи Iилма дешаш дашха дезаш я институт. Укх семилетках института лерхI нохч - гIалгIай халкъа исторе очеркаш арахеца, хIаьта цунга хьежжа халкъа фольклор сихха гулде а, йоазуви литературеи дегIадар дешаш дашха а.

1960 шера денз институте хьаелла лерхI экономика сектор. Цун декхар хургда вай республика экономика дегIаяра дешаш дашхар.

Партийни организацейи вай республикерча ерригача культура учрежденей болхлошеи новкъостал а деш уж декхараш кхоачашде института болхлой низ кхоачаргхилар щеко йоацаш да.

А. САЛАМОВ,
Нохч-ГIалгIай истореи, меттеи, литература Iилма-тохкама института директор.

Сийле я из

Дикача къахьегама толамашца накъа баьхкар Г. Н. Полянский директор волча типографе болхлой тахан, Сийлахь-боккхача Октябра 42 шу дузача дезача Щейга.

КхоалагIча квартале баьча балха итогаша хьахьекхар типограферча коллективо Щей сийна боккхача безамца къахьийга хилар. Из бакъду цу коа бIаргагургдолчча хоза тоадаь, кийчдаь хьалтеха доаллача Сийлен доска тIарча хьалхле лелаерий портреташка хьежача.

1959 шера кхоалагIча квартале балха нормаш тIеххоачашъяьча наборни цеха наборщикашта Приходько Лидайна, Адамов Виктора, печатни цехерча Ломакина, Толстова Еленайна, переплетни цехерча Илышев Юрийна, кхыбарашта сийлен грамоташ еннай уж сийлен доска тIа а боахаш.

ДикагIбарашкара хьокхам а эцаш производстве балха коталонаш яхарах квартальни план тIеххоачашъяьча фальцовщика Мусаевнеи, накладчица Богдановаи, линотипистка Гридилеваи иштта кхы дуккханештеи дирекцеси парторганизаценои благодарносташ еннай.

Д. АМАРОВ.

Турпалхочун каш тIа зизаш дехкад

5 октябре Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттадар духьа баьча тIем тIа вийнача нохчий халкъа сий долча воIа Шерипов Асланбека каш тIа венокаш яхка нах вIашагIкхийтар Советски районерча Асланбек-Шерипово яхача юрта.

Лоаман юрта Грознерча къахьегамхой делегаци ера граждански тIема турпала сий де. Делегацена керте вар Пролетарски батальона командир хинна В. Е. Михайлик.

Пролетарски батальонаца хиннача тIемахошкара, Старопромысловски районерча болхлошкара, революционни тIемаш деш хиннача́ргара венокаш ехкар каш тIа.

Грознерча къахьегамхошкара баьхкача викалаша а турпала юртарча наха а минута йист ца хулаш латтарца сий дир Шерипов Асланбека.

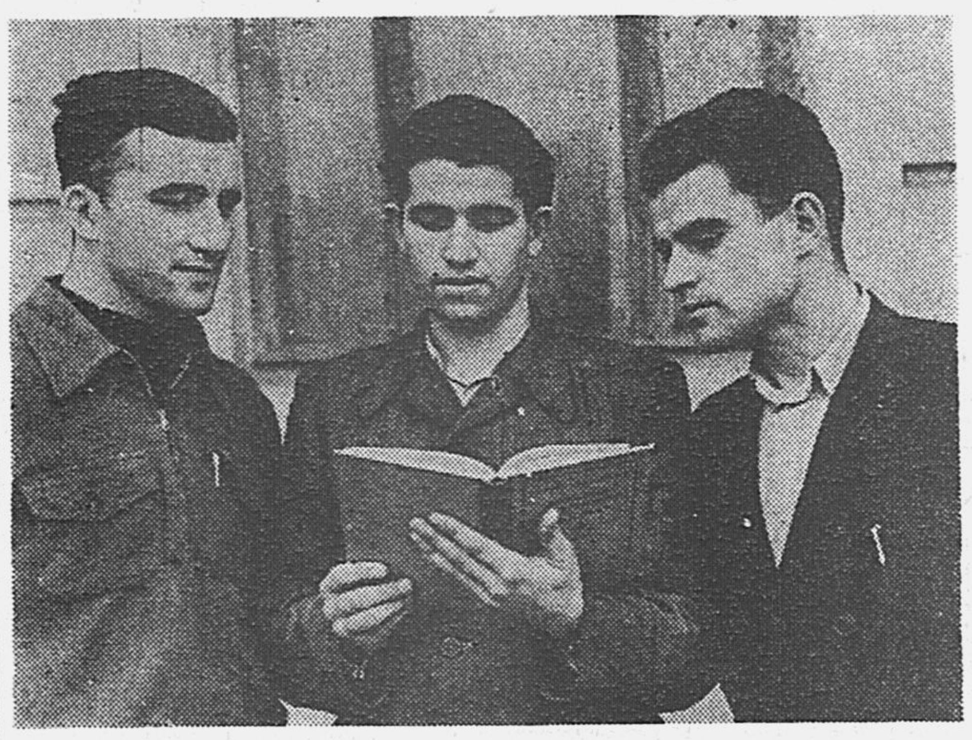
Телепередача йолалу Грозне

Доккха совгIат да Нохч-ГIалгIай АССР радиовещанеи телевиденеи болхлоша республика къахьегамхошта кийчдеш дар. Грознерча С. М. Кирова цIерахча парке хьалъяь яьннай телецентр. Эггара хьалхара, мишта хул хьажа тохкам беш, цига телепередача йолалу тахан, 7-гIча ноябре. 7-гIчеи 8-гIчеи ноябре оттаяьча передачай хьалхарча даькъе хьокхаргда новкъоста Н. С. Хрущева Америка вIашагIкхийттача Штаташка бихьа исторически никъ бувцаш оттадаь керда документальни кинофильм.

Цига цу тайппара хьахьокхаргья «Карнавальни бийса» яха кинокомеди а кхы дуккха документальни фильмаш а.

Махулла сихагIа телецентро хадданза болх бе болабелга вIаштIехьадаккха гIерташ чIоагIа кийчо еш ба телецентра болхлой.

Октябро енна бокъо

Тахан, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 42 шу дузача дийнахьа дагадох советски Iаьдал отталехьа нохчийи гIалгIайи хинна вахар. Нохч-ГIалгIай къам революци ялалехьа баьде даьхкача кагийча къамех цаI да. ХIанз нохчийи гIалгIайи шоай наьна меттала дешар, йоазув да, сихха дегIайоагIаш культура я. Дукха ба лакхерчеи юкъерчеи дешара заведенешка дешаш нохчийи гIалгIайи студенташ. Шоай таханара ираз дола вахар бахьан долаш дег тIара баркал йоах цар Коммунистически партена.

Советски наьха Iаьдал да миччахьа шоаш болх беча предприяте, организаце, кхашка доккхийча толамашца Щей дездеш. Иштта шоай дерригa хьаькъали хьинари декхара тIа а дахийта дикача хьокхамашца накъа баьхкаб Октябра 42 шу дизара Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института студенташ а.

Институте шоаш деша болабелча денз массаза а тIехдика дешаш хьабоагIа Нохч-ГIалгIай отделене III курсера студенташ Эсхаджиев Якъуб, Мальсагов Абу, Мамилов Ахьмад, Чажуркаев Джалауддин, II курсера студенташ Аюбов Нажмуддин Цицаев ИбрахIим, Зязикова Людмила, иштта кхыбараш. Цар тIехдика дешарал совгIа шоай дикача оамалашца хьокхам тел берригача студенташта, цар дика дакъа лоац института общественни балхаца.

Тха институто лакхера образовани йола хьехархой кийчбу. Цхьаши шу даьлча институте дийша а баьнна республика юрташкарча школашка балха гIоргба нохчийи гIалгIайи хьехархой. Шоай дерригa хьаькъал дIалургда цар вай тIехье дика хьалкхеяра. Из советски Iаьдало кагийча къамашта еннача бокъонех цаI я.

Сурта тIа: (аьттехьара аьрдехьа) Нохч-ГIалгIай пединститута III курса студенташ Мальсагов Абу, Чажуркаев Джалауддин, Эсхаджиев Якъуб перерыв йолча хана.

И. АРСАХАНОВ,
Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен Педагогически института историко-филологически факультета декана заместитель.

Советски Iаьдал доаккхаш Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша лоаттабаь къовсам

(Юхедисар. Долалур 3-ча оагIо тIа).

Цу хана гIалгIай мехка яр партийни организаци, Серго Орджоникидзе хьалхле а лелаеш.

Нохчий мехка революционни болама хьалхле лелайора Гикало, Шерипова, Носова, Эльдерханова.

ГIалгIаша шоай юрташка гIолла чакхбоалийтаргбоацилга хайначул тIехьагIа, деникински командоване инарала Ляхова команда а еш дикагIа йолча дивизей дакъа Долакха-Юртарча фронте тIаэзар. ГIалгIай юрташ Iошаьръе декхар тIадилладэр цунна. МоастагIчо хьалхара яь атакаш гIалгIай ерригача шаьрача юрташкара баьхкача гIалгIай къахьегамхоша юхатехар.

Тактика а хувцаш, дуккхаз а из юрт дIалаца гIийртар деникинцаш. Долакха-Юрт лораеш хиннача́р майра тIом бир, юрт моастагIчоа дIа ца яла бала кийча а болаш. Цецвоз кхаш чIоагIа летар окопашка баьгIа 46 гIалгIа. 40 саг шоайх вийначул тIехьагIа, юхевисача 6-нех 5 вокха саг яьха шалташ а йолаш, тIабоагIача моастагIашта юккъе чухьийлхар, белогвардейцашца тIом беш байр уж.

Чухь са доацаш дий дийнахьа майра лийтар Долакха-Юртеи ТIой-Юртеи гIалгIай къахьегамхой советий Iаьдал лорадеш. Щеча командирий керда йиллача школера баьхкача 180 саго майра тIемаш дир. Долакха-Юрт йоаккхаш баьча тIем тIа 131 саг велар царех.

Шоай юрта чура ара ца боалаш майра лийтар вежарий ДахкильговгIар Бании БIазии, Алиев Мурад-Хьажа, Чемурзиев Бати, Шабилов Боби. Подвала чу а хайша, дукха моастагIий боабир цар. Шоаш чубола цIа доагадича а чура арабовланзар уж. Доагаш латтача цIагIара царех араваьннар цхьа Шабилов вар.

Долакха-Юрт, ТIой-Юрт, СурхотIе, Экажкъонгий-Юрт йоагайир деникинцаша.

Из ирса граждански тIом латтача деношка Г. К. Орджоникидзе В. И. Ленинга хоам бир: «Города Владикавказа гонахьеи гIалгIай мехкеи тIемаш латта 7 ди ца. Шевргола гIалгIа цхьа саг санна Советски Iаьдал лораде гIеттав... ЦIаккха а цахиннача тайпара дог айденна гIулакх да гIалгIашта юкъе. (Орджоникидзе. Статьяши къамаьлаши. 68 оагIув 1956 шу.

Цу деношка гIалгIай халкъа викалаш гулбелар Мочкъи-Юрта. Серго Орджоникидзена дув биар цар бовлинца деникинцех лата. Цар шоай дош кхоачашдир.

ГIалгIай съезда делегаташ нохчий мехка бахийтар новкъостал деха. ГIойтIа хиннача нохчий халкъа съездо Iалаьмате чехка гIо де нах бахийта соцам бир. МоастагIчунца нийслуш бацар низ. Орджоникидзе шийн соратникашца гIалгIай лоамарча юрташка вахар, цига гIолла тIех а ваьнна, Гуржий мехка гIоргволаш. ГIалгIаша маьрша накъаваьккхар из.

Владикавказа дов доладешшехьа а, Грознена а эскараш тIахийцар хьаьръяьннача контрреволюцес. Керттера низ Владикавказа новкъостал де бахабар. 1919 шера 3 феврале Совета приказах город Орджоникидзе йитар.

Тирка территори дIа а лаьца, оакхарий Iаьдал оттадир деникинцаша: хьаьръяьннача реакце деча Iазапа духьал гIайттар Нохч-ГIалгIай мехкара къахьегамхой.

Деникина духьалара къовсам дIахьош бар Н. Ф. Гикало керте а латташ, тIехьашка даьннача Щеча Эскара новкъостал дир халкъа тешамера воI, бокъонца вола большевик А. Шерипов хьалха латташ хиннача нохчий къахьегамхоша.

Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар граждански тIом эттача шерашка Н. Ф. Гикало хьалхле лелаеш хинна партизаний болам.

Партизанашца лоаттабеча тIем тIа дикагIа дола эскара доакъош Воздвиженске, Шаьла, Сержен-Юрта, кхычахьа а ухийтар Деникина.

Дуккхаз а карара-кара ихар уж юрташ, хIаьта Воздвиженске кIайбараш ийшар.

Деникинцел йоккхача халонца котбаьлар цIе партизанаш. 11 августе Воздвиженски яхача юрта меттахьа топ кхийтта велар нохчий Щеча Эскара хьалхле лелаер Шерипов Асланбек.

1920 шера март болалуш деникинцаш бохабе кийчо йир революционни комитеташа. Военно-грузински никъи Берса-Юрта бода никъи моастагIчоа дIакъовла безаш бар гIалгIай.

С. М. Кирова еннача указанех Гудермеса оагIорахьа латаш яр Н. Ф. Гикало отряд. Владикавказа Кизлярацеи Петровскецеи бузам ца хилийта декхар дар цун. («Известия, т. 1. История 122 оагIув, 1959 шу).

Масса а оагIорахьа тIемаш доладе приказ хилар 1920 шера 17 марта.

Коммунистически парте повстанчески отрядаш еш вIашагIтехача Кавказерча халкъий къахьегамхошеи Советски Россе Щеча Эскарои 1920 шера 22 марте Тирк кIайбарий бандаех IоцIендир.

Кавказ Советски а хинна дIаэттар. Советски Союза цхьатарра бокъо йоалача, халкъий низ кхоачача дезала юкъе Коммунистически парте хьалхле а лелаеш. Кавказерча халкъашка йизза йола паргIато кхаьчар.

З. К. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГIалгIай иторе, метта, литература Iилма-тохкама института сотрудник.

КАСТТА ХУРГЬЯ ШОЛЛАГIА ФОНТАН

Берригa а советски къахьегамхой санна, семилетка хьалхарча шера декхараш толамца кхоачашдара социалистически яхье а баьнна, шоай низи хьинари ца кходеш къахьег укх шера тха бригада бурувтохарша. МагIалбике эггара хьалхара кIоаргача мелови мехкдаьтта скважина бурув теха а даьккха эксплуатаце дIаеннар тха бригада я. КIоаргa бурув тохилга МагIалбике керда гIулакх хиларца а лаьтташ тIоанаш чот йоацаш чоалхане хиларца а, болхлой цу кердача балха тохкам кIезига болаш хиларца а ювзаенна йола дуккха тайп-тайпара халонаш эша а еш из низкъала гIулакх толамца чакхдаккха торо хилар бригада.

Баьккхача толамах кхоачам а хинна салоIам белга советски наьха оамал яц. Укх шера 14-июле бригадо бурув тоха доладаьд № 277 йолча скважина. Цун проектаца лаьрхIа кIоаргал 3000 метр я.

Къаьстта дика балха хьокхамаш доахаш дIахьо бригадо кердача скважина бурув тохилга. Болх дIаболабаьча укх 3,5 бетта 2740 метр кIоаргa бурув техад оаха лакхера мел гуча а йоаккхаш. Из боккха толам ба. Оттаьяча графикал 30 ди хьалхагIа йистебаьккхаб оаха из болх. Хьалха бурув техача № 750 йолча скважине 3 бутт ха йоаьяча лакхерча майкопски тIоанашта, укх скважина 10 дийнахьа бурув теха чакхдаьлар тхо. Толамца Iочухийцай 6 дюйм йола эксплуатационни колонна турба, из йоагIача тайпара цементаца чIоагIъяьй. ХIанз сихонца дIахо бурув тохара эша кийчо еш ба бурув деттараш.

Иштта дикача хьокхамашца из болх дIабахьа торо вIаштIехьаяьккхар бурувтохарий хьалха балха юкъе нийслуш хинна кхоачамбоацараш юкъера дIадахаро, балха юкъе керда техника йоалаяро, лоабата раствор лело еззача тайпара лелаяро. Укх скважина бурувтохача оаха леладир кхо ткъам бола гидромониторни осташ, хьалхагIа лелаьдача осташта меттел. Цун боккха лоархIам ба бурув тохилга сихдара. Толам баккхара керттера бахьан берригача бригада болхлоша хьинаре къахьетар да. Коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеча бригада ерригача коллективо къаьстта дог айденна болх бир Октябрьски революце 42 шу дизара сийна социалистически яхье отташ тIаийца декхараш кхоачашдара.

Бурильщикий Редькин Василе, Рюков Владимира, Майстренко Анатоле, Лисицына Алексея сменаша масса а хана тIеххоачашъю балха нормаш, бурув тохара лакхера дикал Iалаш а еш. Къаьстта дика болх беш ба бурильщикий помощникаш Шашуков, Митрофанов, Оздоев; лоабата раствор кийчъеш бола Бузуркиев, Андриенко, Приступова, иштта кхыбараш.

Уж социалистически декхараш толамца кхоачашдара кIаьд ца луш хьинаре къахьегаш ба бурув деттараш хIанз.

Н. АВРАМЕНКО.

Редактора заместитель
Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре
Йоккха зал — **«Дошо эшелон»**
долалу: 10, 12, 2, 5, 6.40, 10.
ЗIамига зал № 1 — **«Дошо эшелон»**
долалу: 8.30, 10.40, 12.30, 3.50, 7.10, 8.50, 10.30.
ЗIамига зал № 2—берий сеансаш **«Внуки горниста»**
долалу: 9 11.
«Дошо эшелон» долалу: 1.55, 3.40, 5.20.
ЗIамига зал № 3 — берий сеансаш **«Сашко»**
долалу: 9.15, 11.15.
«Дошо эшелон» долалу: 1.15, 3.15, 6.35, 8.15, 9.55.

Керда цветной полнометражни документальни фильм **«Никита Сергеевич Хрущев Америке»**,
Йоккха зал — 3.40.
ЗIамига зал № 1 — 2.10, зIамига зал № 2 — 12.40, зIамига зал № 3 долалу: 4.55.

«Родина» яхача кинотеатре
Берий широкоэкранный фильм **«Кочубей»**
долалу: 9.
«Дошо эшелон» долалу: 11, 1, 3, 5, 7, 9.
9 ноябрера денз керда фильм **«Алло, Вы ошиблись номером»**.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23: редактора зам. — 2-07-01: бехктокхама секретара — 2-25-72: Корректорске — 2-30-91 партийни вахарен экономикан отделий — 2-25-72:

СФ01835 Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революце проспект, 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. 30/3: Заказ № 6820